

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI VE BOŞANMA İLİŞKİSİ:
TEKİRDAĞ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ KADIN DANIŞMA
MERKEZLERİNE BAŞVURAN BİREYLER ÖRNEĞİ**

PSİKOLOJİ BİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Esra AKYÜZ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Canan TANIDIR

İSTANBUL - 2020

TEZ TANITIM FORMU

- YAZAR ADI SOYADI** : Esra Akyüz
- TEZİN DİLİ** : Türkçe
- TEZİN ADI** : Çocukluk Çağı Travmaları ve Boşanma İlişkisi: Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi Kadın Danışma Merkezlerine Başvuran Bireyler Örneği
- ENSTİTÜ** : İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ANABİLİM DALI** : Psikoloji
- TEZİN TÜRÜ** : Yüksek Lisans
- TEZİN TARİHİ** : 05.02.2020
- SAYFA SAYISI** : 79
- TEZ DANIŞMANI** : Doç.Dr. Canan TANIDIR
- DİZİN TERİMLERİ** : Çocukluk Çağı Travmaları, Boşanma
- TÜRKÇE ÖZET** : Bu çalışmanın amacı, boşanmış bireylerin çocukluk çağı travmalarının bekâr ve evli bireylere göre değişip değişmediğini incelemektir. Araştırmanın örneklemi Tekirdağ ili Çorlu, Çerkezköy, Süleymanpaşa ilçelerinde belediyenin danışmanlık merkezine başvuran 350 kadın ve erkek katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcıların 176'sı kadınlardan (%50.3); 174'ü erkeklerden (%49.7) oluşmaktadır; yaş ortalamaları 34.19 (SS= 10.85)'dur.
- Araştırmada veri toplama aracı olarak demografik bilgi formu ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği kullanılmıştır. Katılımcılar araştırma hakkında bilgilendirilmiş onam formu aracılığıyla bilgilendirildikten sonra ölçekleri doldurmuştur. Veriler SPSS 25 sürümünde analiz edilmiştir. Yaş, eğitim düzeyi, katılımcıların evlenme yaşı ile çocukluk çağı travmaları arasındaki ilişkiye bakmak için Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Cinsiyet,

medeni durum ve danışmanlık almak istenen konuya göre çocukluk çağı travmalarını incelemek için t-test ve tek yönlü varyans analizinden faydalanılmıştır.

Sonuçlara göre, yaş, eğitim düzeyi ve ilk evlenme yaşı ile çocukluk çağı travmaları ilişkili bulunmamıştır. Kadınlar çocukluk çağı cinsel istismarında erkeklere göre anlamlı derecede yüksek puan almıştır. Boşanmış bireyler, bekar ve evli bireylere oranla çocukluk çağı travmalarının tüm alt boyutlarında anlamlı derecede yüksek puan alırken; danışmanlık merkezine boşanma ile ilgili konularda başvuranların cinsel istismar puanları diğer konularda başvuran gruba oranla yüksek bulunmuştur.

Özetle, boşanma ile çocukluk çağı travmaları arasında ilişki gözlemlenmiştir. Klinik uygulamalarda boşanan ya da boşanma aşamasındaki bireylerin çocukluk çağı travmalarının gözden geçirilmesi önerilmektedir.

DAĞITIM LİSTESİ

- : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Esra AKYÜZ

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI VE BOŞANMA İLİŞKİSİ:
TEKİRDAĞ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ KADIN DANIŞMA
MERKEZLERİNE BAŞVURAN BİREYLER ÖRNEĞİ**

PSİKOLOJİ BİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Esra AKYÜZ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Canan TANIDIR

İSTANBUL - 2019

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Esra Akyüz

05/02/2020

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Esra Akyüz'ün "**Çocukluk Çağı Travmaları ve Boşanma İlişkisi: Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi Kadın Danışma Merkezlerine Başvuran Bireyler Örneği**" adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Psikoloji Anabilim Dalı Klinik Psikoloji Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Doç. Dr. Canan TANIDIR
(Danışman)

Üye

Prof. Dr. Ayten ERDOĞAN

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Hasan SEZEROĞLU

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.... / / 2020

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ
Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, boşanmış bireylerin çocukluk çağı travmalarının bekâr ve evli bireylere göre değişip değişmediğini incelemektir. Araştırmanın örneklemi Tekirdağ ili Çorlu, Çerkezköy, Süleymanpaşa ilçelerinde belediyenin danışmanlık merkezine başvuran 350 kadın ve erkek katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcıların 176'sı kadınlardan (%50.3); 174'ü erkeklerden (%49.7) oluşmaktadır; yaş ortalamaları 34.19 (SS= 10.85)'dur.

Araştırmada veri toplama aracı olarak demografik bilgi formu ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği kullanılmıştır. Katılımcılar araştırma hakkında bilgilendirilmiş onam formu aracılığıyla bilgilendirildikten sonra ölçekleri doldurmuştur. Veriler SPSS 25 sürümünde analiz edilmiştir. Yaş, eğitim düzeyi, katılımcıların evlenme yaşı ile çocukluk çağı travmaları arasındaki ilişkiye bakmak için Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Cinsiyet, medeni durum ve danışmanlık almak istenen konuya göre çocukluk çağı travmalarını incelemek için t-test ve tek yönlü varyans analizinden faydalanılmıştır.

Sonuçlara göre, yaş, eğitim düzeyi ve ilk evlenme yaşı ile çocukluk çağı travmaları ilişkili bulunmamıştır. Kadınlar çocukluk çağı cinsel istismarında erkeklere göre anlamlı derecede yüksek puan almıştır. Boşanmış bireyler, bekar ve evli bireylere oranla çocukluk çağı travmalarının tüm alt boyutlarında anlamlı derecede yüksek puan alırken; danışmanlık merkezine boşanma ile ilgili konularda başvuranların cinsel istismar puanları diğer konularda başvuran gruba oranla yüksek bulunmuştur.

Özetle, boşanma ile çocukluk çağı travmaları arasında ilişki gözlemlenmiştir. Klinik uygulamalarda boşanan ya da boşanma aşamasındaki bireylerin çocukluk çağı travmalarının gözden geçirilmesi önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: boşanma, çocukluk çağı travmaları, fiziksel istismar, duygusal istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal, cinsel istismar

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate whether childhood trauma rates change according to being single, married or divorced. The sample of the study consisted of 350 participants who applied to the consultancy center in Çorlu, Çerkezköy, Süleymanpaşa districts of Tekirdağ. 176 of the participants were women (50.3%); 174 were males (49.7%); the mean age was 34.19 (SD = 10.85).

Demographic information form and Childhood Trauma Scale were used as data collection tools. After the participants were informed through the informed consent form, they completed the scales. Data were analyzed in SPSS 25 version. Pearson correlation analysis was performed to look at the relationship between age, educational level, age of marriage and childhood trauma. T-test and one-way analysis of variance were used to examine childhood traumas according to gender, marital status and reason for counseling.

According to the results, age, education level and age at first marriage were not related to childhood traumas. Women scored significantly higher than men in childhood sexual abuse. Divorced individuals scored significantly higher in all subdimensions of childhood traumas compared to single and married individuals; The sexual abuse scores who applied to the counseling center for divorce related issues were higher than the other group that applied for other issues.

In summary, there is a significant relationship between divorce and childhood trauma. In clinical practice, it is recommended to review childhood traumas of individuals who were divorced or who think about divorce.

Key words: divorce, childhood traumas, physical abuse, emotional abuse, physical neglect, emotional neglect, sexual abuse

İÇİNDEKİLER

SAYFA

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
TABLolar LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	viii
EKLER LİSTESİ	ix
ÖNSÖZ	x
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
ARAŞTIRMANIN ÖZELLİKLERİ	3
1.1.Araştırmanın Problemi.....	3
1.2. Araştırmanın Hipotezleri.....	5
1.3. Araştırmanın Amacı.....	5
1.4. Araştırmanın Önemi.....	5
1.5. Sayıtlılar.....	6
1.6. Sınırlılıklar.....	6
1.7. Tanımlar.....	6
İKİNCİ BÖLÜM	7
ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI	7
2.1. Çocukluk Çağı Travmaları.....	7
2.2. Travmanın Türleri.....	8
2.2.1. Fiziksel İstismar ve Fiziksel İhmal.....	8
2.2.2. Duygusal İstismar ve Duygusal İhmal.....	9
2.2.3. Cinsel İstismar.....	11
2.3. Yaygınlık ve Sıklık.....	11
2.4. Risk Faktörleri ve Etiyoloji.....	13
2.5. Çocukluk Çağı Travmalarının Psikopatolojilerle İlişkisi.....	15

2.6. Boşanma	18
2.6.1. Evlilik, Aile ve Boşanmanın Tanımı	18
2.6.2.Boşanma İle İlgili Kuramsal Yaklaşımlar	20
2.6.3.Boşanma Nedenleri İle İlgili Araştırmalar	22
2.6.4.Boşanma ve Çocukluk Çağı Travmaları Arasındaki İlişki.....	26
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	28
GEREÇ VE YÖNTEM	28
3.1. Araştırmanın Örneklemi.....	28
3.2. Veri Toplamak için Kullanılan Gereçler.....	28
3.2.1. Demografik Bilgi Formu	28
3.2.2. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ)	29
3.3. Verilerin Toplama Yöntemleri ve Analiz	30
3.4. Verilerin Analizinde Kullanılan Yöntemler	30
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	31
BULGULAR	31
4.1. Katılımcıların Tanımlayıcı Bulguları	31
4.2. Cinsiyete Göre Çocukluk Çağı Travmalarının Karşılaştırılması.....	35
4.3. Eğitim Düzeyi ile Çocukluk Çağı Travmalarının İlişkisi.....	35
4.4. Medeni Duruma Göre Çocukluk Çağı Travmalarının Karşılaştırılması	36
4.5. Boşanmış Bireylerin Cinsiyete Göre Çocukluk Çağı Travmalarının Karşılaştırılması	39
4.6. İlk Evlenme Yaşı ile Çocukluk Çağı Travmalarının İlişkisi	40
4.7. Danışmanlık Almak İstenen Konuya Göre Çocukluk Çağı Travmalarının Karşılaştırılması	41
BEŞİNCİ BÖLÜM	43
TARTIŞMA	43
ALTINCI BÖLÜM	49
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	49
KAYNAKÇA	51

EKLER	62
ÖZGEÇMİŞ	69

KISALTMALAR LİSTESİ

ÇÇTÖ : ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI ÖLÇEĞİ

TABLolar LİSTESİ

SAYFA

Tablo 1. Katılımcıların Tanımlayıcı Bulguları	32
Tablo 2. Danışmanlık Merkezine Başvuru Nedenleri	34
Tablo 3. Cinsiyete Göre Çocukluk Çağı Travmalarının Karşılaştırılması	35
Tablo 4. Eğitim Düzeyi ile Çocukluk Çağı Travmaları Arasındaki İlişki	36
Tablo 5. Medeni Duruma Göre Çocukluk Çağı Travmalarının Karşılaştırılması	37
Tablo 6. Medeni Duruma Göre Çocukluk Çağı Travmalarının Karşılaştırılması.....	38
Tablo 7. Boşanmış Bireylerin Cinsiyete Göre Çocukluk Çağı Travmalarının Karşılaştırılması	40
Tablo 8. Evlenme Yaşı ile Çocukluk Çağı Travmaları Arasındaki İlişki.....	40
Tablo 9. Danışmanlık Almak İstenen Konuya Göre Çocukluk Çağı Travmalarının Karşılaştırılması	42

ŞEKİLLER LİSTESİ

SAYFA

Şekil 1 Cinsiyete Göre Örneklem Dağılımı.....	28

EKLER LİSTESİ

- EK A** : BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU
EK B : DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU
EK C : ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI ÖLÇEĞİ

ÖNSÖZ

Tez çalışmam süresince çok büyük desteğini gördüğüm, ihtiyaç duyduğum her an yardımcı olan, teknik bilgi ve tecrübesini benden esirgemeyen, çalışma disiplini ve sahip olduğu bilgi birikimi ile yol gösteren değerli danışmanım Doç. Dr. Canan TANIDIR'a;

Tez savunma jürimde yaptıkları yapıcı ve geliştirici değerlendirme ve eleştirileri için sayın Prof. Dr. Ayten ERDOĞAN ve sayın Dr. Öğr. Üyesi Hasan SEZEROĞLU'na;

Bu çalışmaya vakit ayırıp katılarak tezimin ortaya çıkmasına olanak sağlayan tüm katılımcılara;

Tez sürecimde en büyük destekçilerim olan Hande Zeynep BAYHAN, Yağmur CALLAK ve Ayşenur BAYAR'a;

Tez çalışmam boyunca ve aslında üç yıldır desteklerini hep hissettiğim değerli iş arkadaşlarım Gülden DOĞRAMACIOĞLU, Hayriye ÖZCAN, Sevil ÇAVDAR, Beril Buket BAĞCI, Mevsim Güliz SEZER ve Pınar KEKLİK'e;

Yıllardır bana her an sarılan canım dostlarım, ikinci ailem Özgür SARIÇAN ve Merve AYAZ'a;

Desteklerini her daim hissettiğim annem Zehra AKYÜZ, babam Hüseyin AKYÜZ, kardeşim Ozan AKYÜZ ve kuzenlerim Elif MERCAN DEMİRTAŞ, Belgin DUMAN, Berna ARSLAN ve Damla AKYÜZ'e;

Son olarak, bana devam etme gücü veren ve var olduğumu hissettiren, çok sevdiğim, çok değer verdiğim ve saygı duyduğum, yaşamım boyunca bana sunulan en değerli armağana; tüm zorluklara, umuda ve sevgiye teşekkür ederim.

GİRİŞ

Boşanma kavramı son yıllarda ülkemizde ve dünyamızda gittikçe artan; sosyal, toplumsal ve psikolojik temelleri ve sonuçları olan bir olgu olarak görülmektedir. Bazı çalışmacılar bu durumu toplumun ahlaki ve sosyal yapısında yaşanan yıkıcı değişimler olarak görürken, diğerleri boşanmaların artmasını bireylerin bireyselleşme mücadelesinde ve toplum dayatmalarının karşısında yer alan bir eğilim olarak değerlendirmiştir. Boşanma, en çok bahsi geçen yaşam olaylarından biri olarak kabul edilmiş; kişilerin yaşamındaki birçok farklı olayın da boşanmanın sonuçlarından etkilendiği düşünülmüştür. Bu nedenle, boşanma ve evlilik yaşamındaki dalgalanmalar birçok araştırmacının ilgisini çekmekte; ruh sağlığı ile ilgili çalışanların temel konularından birini oluşturmaktadır.¹

Brooks ve Hannon (2012) boşanma yerine, uzun süren evliliklerin nedenleri araştırmış ve Darwinist bir bakış açısından yola çıkarak, insan doğasının kendini sürdürme, hayatta kalma dürtüsü ile ilişkilendirmiştir.² Ancak, Amerika'da yapılan çalışmalar, kişiler ve aile gibi kurumlar üzerindeki dini etkilerin azalmasının boşanma oranlarında önemli şekilde artışa neden olduğunu göstermiştir.³ Birçok araştırmada, boşanma ile ilişkilendirilebilecek nedenler üzerine çalışılmıştır. Çiftleri boşanmaya iten sosyal, çevresel ve kişilerarası ilişkilerin yanında, eşlerin bireysel kimliklerinin de boşanma üzerindeki etkisinin araştırıldığı çalışmalar bulunmaktadır.

Boşanmanın nedenleri üzerine yapılan çalışmalarda, maddi zorluklar, aldatma, eşlerin sorumsuz tutumları, alkol ve madde kullanım bozukluklarının yanında kıskançlık, karamsarlık, tahrik edici davranışlar gibi kişilerin karakteristik özellikleri de boşanmanın en sık karşılaşılan nedenleri arasında gösterilmiştir.⁴ Başka bir ifadeyle, kişilerin kendi bireysel yaşam öyküsünden getirdiği özelliklerin evlilik içindeki ilişkiye olumlu ya da olumsuz katkıları olduğu ileri sürülmekte; olumsuz yaşam olaylarının kişi üzerindeki etkilerinin evlilik ilişkisinde sorunlar olarak ortaya çıkabildiği; bu sorunların daha sonra boşanmaya neden olabileceği düşünülmektedir.⁵

¹ Patrick Heuveline and Jeffrey M. Timberlake, "The Role Of Cohabitation In Family Formation: The United States In Comparative Perspective", *Journal of Marriage and Family*, 2004, 66(5), 1214-1230.

² Greg Brooks vd., Family Literacy in England, *In: Handbook of Family Literacy*, Routledge, 2012, s. 112.

³ Darren E. Sherkat, "Religion, Politics, And Support For Same-sex Marriage In The United States , 1988–2008", *Social Science Research*, 2011, 40(1), 167-180, s. 176.

⁴ Paul R. Amato ve Stacy J. Rogers, "A Longitudinal Study Of Marital Problems And Subsequent Divorce", *Journal of Marriage and the Family*, 1997, 612-624, s. 620.

⁵ Amato and Rogers, *a.g.e.*, s. 612.

Kişilerin erken gelişimsel dönemde maruz kaldıkları olumsuz yaşam olaylarının ileriki yaşamlarındaki ilişkilerine yansımaları üzerine yapılan çalışmalarda, fiziksel ya da cinsel olarak istismar ya da şiddet gibi travmatik olaylara maruz kalan bireylerin evliliklerinin bozulma ihtimali ile ilişkilendirilebileceği aktarılmıştır.⁶ Boşanma gerçekleşmese dahi, çocukluk çağı travmalarına maruz kalan bireylerin evlilikten aldıkları doyumun diğerlerine göre daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır.⁷

Boşanmanın kadın ve erkekler üzerinde yarattığı etkiler ve boşanmayı algılama biçimleri ile ilgili yapılmış bir çalışmada, kadın ve erkeklerin evliliklerine ait sorunları ve boşanmayı farklı şekilde tanımladıkları görülmüştür. Kadınlar boşanma gerekçeleri ile ilgili eşlerinin kişilik özellikleri ve davranışlarına erkeklere oranla daha çok yer vermiştir. Kadınların evlilik birliği içinde duygusal ihtiyaçları, maddi ve çevresel ihtiyaçlara göre daha çok ön plana çıkardığı fark edilmiştir.⁸

Çocukluk çağı travmalarının cinsiyete göre kişilerin evlilik yaşamlarında farklı sorunlara neden olduğu görülmüştür. Bir çalışmaya göre, çocukluk çağı istismarına maruz kalan kadınlar evliliklerinde daha çok depresif özellikler ve madde kullanımı ile kendini gösterirken, çocukluk çağı tavgasına maruz kalan erkeklerin daha çok iletişim problemleri yaşadığı görülmüştür.⁹

Çocukluk çağı istismar öyküsünün, ergenliğin de sonradan getirdiği birtakım özellikleriyle birlikte psikolojik, biyolojik ve sosyal açıdan kişilerde bazı değişimleri öngördüğü belirtilmiştir. Son dönemde yapılan çalışmalar, çocuklukta yaşanan cinsel ve fiziksel istismar gibi kötü yaşam olaylarının, kişilerde artan kaygı, tehdit algısı, sosyal güvensizlik ve duygu düzenleme güçlükleri ile sonuçlanabileceğini göstermiştir.¹⁰ Bu durum, ilişkilerdeki çocukluk çağı travmaları ile ilişkilendirilebilecek sorunların açıklanmasında önemli bir noktadır. Çalışmamızın ana sorusunu, çocukluk çağı tavgmalarının, boşanmış bireyler ile hiç evlenmemiş ya da evli bireylere göre farklılaşıp farklılaşmadığı oluşturmaktadır. Bunun yanında cinsiyet gibi demografik faktörlerin çocukluk çağı travmaları ve boşanma ile ilişkisi de incelenecektir.

⁶ David DiLillo vd., "Child Maltreatment History Among Newlywed Couples: A Longitudinal Study Of Marital Outcomes And Mediating Pathways", *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 2009, 77(4), 680-692, s. 682.

⁷ Dilillo vd., a.g.e., s.

⁸ Amato and Rogers, a.g.e., s. 614.

⁹ Teresa P. Nguyen vd., "Childhood Abuse And Later Marital Outcomes: Do Partner Characteristics Moderate The Association?", *Journal of Family Psychology*, 2017, 31(1), 82-92, s.84.

¹⁰ Cathy Spatz Widom, "A prospective investigation of physical health outcomes in abused and neglected children: New findings from a 30-year follow-up", *American Journal of Public Health*, 2012, 102(6), 1135-1144.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN ÖZELLİKLERİ

1.1. Araştırmanın Problemi

Çocukluk çağı travmaları Dünya Sağlık Örgütü tarafından çocuk istismarı ve ihmali olarak ele alınmaktadır. Ebeveynler ya da çocuğun bakımını üstlenen yetişkin bireylerin, çocuğun fiziksel, psikolojik, cinsel ya da sosyal anlamda zarar görmesine sebep olan eylem veya eylemsizliklerini kapsamaktadır. ¹¹

Ülkemizde yapılan çocuk istismarı ve aile içi şiddet konulu araştırmada, 7-18 yaş arası çocukların, duygusal istismara %51, fiziksel istismara %43, cinsel istismara %3 oranında uğradığı¹², yine ülkemizde yapılan bir başka araştırmada, çocukluklarında cinsel tacize uğrayan erkeklerin %8.7; çocukluklarında cinsel tacize uğrayan kadınların %7.2 oranında olduğu bildirilmiştir.¹³

Literatüre bakıldığında, çocukluk çağı fiziksel, cinsel, duygusal istismarı ve ihmali yaşantıları ile yetişkinlikte ortaya çıkan psikopatolojilerin ilişkili olduğu görülmektedir.¹⁴ Çocukluk dönemi travmaları ile yetişkinlikte görülen somatizasyon bozukluğu, bipolar bozukluk, madde bağımlılıkları, kişilik bozuklukları^{15 16 17 18} gibi psikiyatrik tanılarının ilişkisini belirten pek çok çalışma vardır. Duygudurum ve anksiyete bozuklukları ile çocukluk çağı travmaları arasında da ilişki bulunmaktadır.¹⁹ Çocukluk çağı travmatik deneyimlerinin, yetişkinlik dönemindeki psikolojik problemlerin risk faktörü olduğu belirtilmesinin yanında, bireyin kendi benlik algısı, ötekiler ve olgular hakkında fikirler

¹¹ Dünya Sağlık Örgütü İnternet Sayfası, "Adverse Childhood Experiences Survey Among University Students in Turkey", . http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0005/270689/Adverse-childhood-experiences-survey-among-university-students-in-Turkey-study-report-2013_Eng.pdf?ua=1 (Erişim tarihi: 31.05.2018)

¹²United Nations International Children's Emergency Fund , **Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Rapor**, Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yayınları, Ankara, 2010, s.32

¹³ Dünya Sağlık Örgütü İnternet Sayfası, a.g.e., (Erişim tarihi: 31.05.2018)

¹⁴ Yasemen Taner & Bahar Gökler, "Çocuk İstismarı ve İhmali: Psikiyatrik Yönleri", **Hacettepe Tıp Dergisi**, 2004, Cilt: 35, 82-86, s. 84.

¹⁵ Bruno Etain vd., "Preferential Association Between Childhood Emotional Abuse and Bipolar Disorder", **Journal of Traumatic Stress**, 2010, 23(3), 376-383, s.380.

¹⁶ Carsten Spitzer vd., "Childhood Maltreatment in Patients with Somatization Disorder", **Australian and New Zealand Journal of Psychiatry**, 2008, 42, 335-341, s.339.

¹⁷ Timur Toker vd., "Madde Kullananlarda Çocukluk Örselenme Yaşantılarının, Madde Kullanma Eğilimi, Benlik Saygısı ve Başa Çıkma Tutumları ile İlişkisi", **Türk Psikiyatri Dergisi**, 2011;22(2), 83-92, s. 88

¹⁸ Deborah L. Haller ve Donna R. Miles, "Personality Disturbances in Drug-Dependent Women: Relationship to Childhood Abuse", **The American Journal of Drug and Alcohol Abuse**, 2004, 30(2), 269-286, s. 278.

¹⁹ Sibel Örsel vd., "Psikiyatri Hastalarında Çocukluk Çağı Travmalarının Sıklığı ve Psikopatoloji ile İlişkisi", **Anadolu Psikiyatri Dergisi** . 2011, 12(2), 130-136, s.135

edindiği, bilişsel şemalar oluşturduğu dönem olan çocukluk döneminde istismar ve ihmale uğraması, bireyin yeniden kurban durumuna düşmesi ve yeniden travmaya maruz kalması açısından da risk faktörüdür.²⁰

Boşanmanın ardından bazı bireylerde psikopatolojik belirtiler ile karşılaşmaktadır. Boşanma sonrasındaki iki yıllık süreci, birey travmatik bir süreç olarak deneyimlemektedir ve boşanmış bireyde anksiyete bozuklukları ve majör depresyon görülebilmektedir.²¹ Çocukluk çağı travmaları, kişinin yetişkinlik dönemindeki travmalara yatkınlığını etkileyen önemli bir değişkendir. Bu bağlamda, çocukluk çağı travmaları ve boşanmanın ilişkisinin olup olmadığı akla gelmektedir. Ayrıca, literatürde çocukluk çağı travmaları ve evlilik uyumu ilişkisini bildiren çalışmalar bulunmaktadır. Çocukluk çağında yaşanan bağlanma travmaları, bireylerin evlilik uyumlarını etkilemektedir.²² Evlilik uyumunun düşük olması, boşanma üzerinde bir risk faktörüdür.²³ Bunlara bağlı olarak, çocukluk çağı travmaları ile boşanma arasında ilişki olduğu düşünülebilir.

²⁰ John N. Briere ve Catherine Scott, **Travma Terapisinin İlkeleri: Belirtiler, Değerlendirme ve Tedavi İçin Bir Kılavuz - DSM-5 İçin Güncellenmiş**, Çev. Betül Dilan Genç, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016, ss 5.

²¹ Patrick C. McKenry vd., "Evaluation of a Parent Education Program for Divorcing Parents", **Family Relations**, 1999, 48(2), 129-137, s. 135.

²² Franz Ruppert, **Travma, Bağlanma ve Aile Konstelasyonları-Ruhun Yaralarını Anlamak ve İyileştirmek**, Çev. Fatma Zengin, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2014, ss 168.

²³ Norval D. Glenn, "Quantitative Research on Marital Quality in the 1980s: A Critical Review", **Journal of Marriage and the Family**, 1990, 52(4), 818-831, s.820

1.2. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın ana ve alt hipotezleri:

Ana hipotezler:

H₁: Boşanmış bireylerin hiç evlenmemiş ve evli bireylere göre çocukluk çağı travmaları farklılaşmaktadır.

H₂: Danışmanlık merkezine boşanma ve boşanma ile ilgili konularda başvuran bireylerin diğer başvuru gruplarına göre çocukluk çağı travmaları daha fazladır.

Alt hipotezler:

H₃: Boşanmış bireylerin cinsiyetine göre çocukluk çağı travmaları farklılaşmaktadır.

H₄: Eğitim düzeyi ile çocukluk çağı travmaları arasında ilişki bulunmaktadır.

H₅: İlk evlenme yaşı ile çocukluk çağı travmaları arasında ilişki bulunmaktadır.

H₆: Cinsiyete göre çocukluk çağı travmaları farklılaşmaktadır.

1.3. Araştırmanın Amacı

Yapılması planlanan çalışmanın amacı, boşanmış bireyler ile bekâr ya da evli bireylerin çocukluk çağı travmaları arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Türkiye İstatistik Kurumu 2 Mart 2018 verilerine göre boşanan çiftlerin sayısı 2016 yılında 126 164 iken 2017 yılında %1.8 oranında artarak 128 411 olmuştur. Boşanma oranlarındaki bu ciddi artış, psikoloji bilimi için dikkat çekici ve üzerinde çalışılması gereken bir durumdur.²⁴ Ülkemizde çocukluk çağı travmatik yaşantıları hakkında yapılan toplumsal tarama çalışmalarının kısıtlı oluşuna rağmen, artan sosyal medya kullanımı ile birlikte çocukluk döneminde deneyimlenen travma türlerinden fiziksel, duygusal, cinsel ihmal ve istismar önemli gündem konuları haline gelmiştir.

Çocukluk çağı travmaları ve boşanma olgusunun toplumdaki yaygınlığı ve bu alanda yapılmış çalışmaların kısıtlılığı göz önüne alındığında, yapılması planlanan araştırmanın literatüre ve kaynak oluşturmaya katkısı olacağı düşünülmektedir.

²⁴ Türkiye İstatistik Kurumu İnternet Sayfası, Evlenme ve Boşanma İstatistikleri 2017, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27593>, (Erişim tarihi: 01.06.2018)

1.5. Sayıtlılar

1. Tekirdağ Büyükşehir Belediyesinin Kadın Danışma Merkezlerine başvuran tüm bireyler araştırmanın evrenini oluşturmaktadır.
2. Araştırmaya dâhil edilen 350 gönüllü katılımcı örnekleme temsil etmektedir.
3. Katılımcılar, Sosyodemografik Bilgi Formu ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeğini dürüstçe yanıtlayacaktır.
4. Çalışmanın veri toplama araçları olan Sosyodemografik Bilgi Formu ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, ilgili değişkenleri geçerli ve güvenilir olarak ölçmektedir.

1.6. Sınırlılıklar

1. Araştırmada toplanan veriler, Tekirdağ Büyükşehir Belediyesinin üç ilçedeki Kadın Danışma Merkezlerine başvuran bireylerle sınırlıdır.
2. Araştırmada toplanan veriler katılımcılara uygulanan Sosyodemografik Bilgi Formu ve Çocukluk Çağı Travmaları ölçeği ile sınırlıdır.
3. Araştırmada okur-yazar olmayan ve otizm spektrum bozukluğu, entellektüel yetiyitimi, şizofreni, bipolar bozukluk ve diğer psikotik bozukluklar gibi kişinin yargılamasını etkileyebilecek kronik psikiyatrik bozukluğu olan bireyler dışlanacaktır.

1.7. Tanımlar

Çocuk çağı travması: Çocukluk döneminde kişiyi fiziksel, duygusal, davranışsal, bilişsel ve/veya sosyal alanda gelişimsel olarak etkileyen durumdur.²⁵

²⁵ Çiğdem Dereboy vd., "Çocukluk Çağı Travmalarının, Kimlik Gelişimi, Duygu Düzenleme Güçlüğü Ve Psikopatoloji İle İlişkisi", *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2018, 29(4), 147-153, s. 148.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI

2.1. Çocukluk Çağı Travmaları

Travma tanımı DSM-5'e göre kişinin bir veya daha çok yoldan ölüm, ciddi yaralanma veya cinsel şiddet ya da tehdidine maruz kalması, travmatik olayı doğrudan yaşaması veya böyle bir olaya tanık olması, yakın bir aile üyesinin ya da arkadaşın travmatik olaylar yaşadığını öğrenmesi durumlarını içermektedir.²⁶ DSM-5 travmatik olayları ölüm, ciddi yaralanma veya cinsel şiddete veya tehdidine maruz kalmak ile sınırlandırıp; yaşamı tehdit etmeyen aşırı duygusal istismar, önemli kayıplar, küçük düşürme ve aşağılanma gibi psikolojik bütünlüğü tehdit eden durumları travmatik olarak tanımlamadığından eleştirilmekte olup²⁷ kişinin içsel kaynaklarını kısa süre için de olsa felç eden, uyum sağlama ve baş etmede yetersiz bırakan, psikolojik bütünlüğünü sarsan olayların da travmatik sayılabileceği yönünde düşünceler mevcuttur.²⁸

Travma, kişinin denetleme, bağlantı kurma ve anlamlandırma duyularını sağlayan baş etme mekanizmalarına zarar veren; kendisi, başkaları ve dünya ile ilgili temel tutum, düşünce ve duygularını olumsuz etkileyen yaşantılardır.²⁹ Kişinin algılama, hissetme, düşünme ya da hayal kurma gibi süreçlerini belli dönemlerde ya da uzun vadede işlevlerini belirgin derecede kısıtlayan bu yaşantılar³⁰, kişinin kendisini algılama biçimine ve dünyaya olan bakışına önemli ölçüde zarar verecektir. Kişinin kendisini ve dış dünyayı tanımaya ve bilişsel şemaların oluşmaya başladığı çocukluk döneminde karşılaşılan travmalar, etkileri ve açtığı hasarlar bakımından psikoloji bilimi açısından önemlidir.

Literatür incelendiğinde çocukluk çağı travmaları, fiziksel istismar ve ihmal, duygusal istismar ve ihmal, cinsel istismar olarak ele alınmaktadır.

Çocuk istismarı ve ihmali, fiziksel darbelenmelerin teşhis ve tedavisi açısından sağlık bilimlerinin, suç ve ceza çerçevesinde hukuk ve güvenlik alanının, bireysel ve

²⁶ Amerikan Psikiyatri Birliği, *DSM-V-TR Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı*, (Ertuğrul Köroğlu), HYB Basım Yayın, Ankara, 2013.

²⁷ Briere, a.g.e., s. 3.

²⁸ Briere, a.g.e., s. 4.

²⁹ Nuray Türksöy, "Psikolojik Travma ve Tanım Sorunları", Tamer Aker ve M. Emin Önder, (ed.), *Psikolojik Travma ve Sonuçları*, 5US Yayıncılık, İstanbul, 2003, 9-21, s. 13.

³⁰ Ruppert, a.g.e., s. 94.

toplumsal nedenleri ve sonuçları yönüyle sosyal bilimlerin çalıştığı multidisipliner bir olgudur ve bu nedenle farklı alanlarda, farklı araştırmacılar tarafından çeşitli tanımları mevcuttur.³¹

Dünya Sağlık Örgütü'nün tanımına göre çocukluk çağı travmaları kapsamında ele alınan çocuk istismarı ve ihmali, anne-baba ya da çocuğa bakım veren diğer yetişkin bireyler tarafından çocuğun fiziksel, toplumsal, duygusal ya da cinsel anlamda zararına neden olan eylem veya eylemsizliklerdir.³²

Faller (1981)'in aktardığı üzere Hellnes (1970) çocuk istismarı ve ihmali çocuk ve çocuğun bakımını veren kişi veya kişiler arasında geçen, çocuğun fiziksel ve gelişimsel durumunu bir kazaya bağlı olmaksızın etkileyen durumlar olarak tanımlamaktadır.³³

Şahiner (2010)'in aktardığı üzere Kempe ve Helfer (1972) çocukluk çağı travmalarından ebeveynin veya çocukla ilgilenen diğer bireylerin uyguladığı ya da uygulamayı ihmal ettiği davranışlar neticesinde çocukların kaza haricinde zarar görmeleri şeklinde bahsetmektedir.³⁴

Fiziksel istismar ve ihmal, duygusal istismar ve ihmal, cinsel istismarın yanı sıra, çocuğun ebeveynlerinden ayrı kalması, boşanma, şiddete tanık olma, göç, bir yakının kaybı, kazalar ve doğal afetler de çocuk üzerinde travmatik etkiler yaratmaktadır.³⁵

2.2. Travmanın Türleri

2.2.1. Fiziksel İstismar ve Fiziksel İhmal

Belirlenmesi en kolay olan ve en sık karşılaşılan istismar türü olan çocuğa yönelik fiziksel istismar, genel tanımıyla kaza dışı biçimde çocuğun yaralanması, fiziksel hasara uğraması ya da yaralanma riskiyle karşı karşıya gelmesidir.³⁶

Çocuk üzerinde kontrol sağlamak, çocuğu cezalandırmak ya da çocuk üzerinde öfke boşaltma amacıyla çocuğun vücuduna fiziksel müdahalede

³¹ Oğuz Polat, *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı-1*, Baskı: 3, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s. 21.

³² Dünya Sağlık Örgütü İnternet Sayfası, a.g.e., (Erişim tarihi: 31.05.2018)

³³ Kathleen C. Faller, *Social Work with Abused and Neglected Children: A Manual of Interdisciplinary Practice*, Free Press, New York, 1981, s. 37.

³⁴ Volkan Şahiner, Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantılarının Ve Yaşam Olaylarının AlopesiAreata İle İlişkisi, Ankara: Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi, 2010, s.48. (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi)

³⁵ Judith Hermann, *Travma ve İyileşme Şiddetin Sonuçları Ev İçi İstismardan Siyasi Teröre*, Çev. Tamer Tosun, 2.Baskı, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 93.

³⁶ Oğuz Polat, *Klinik Adli Tıp*, 8.Basım Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012, s. 88

bulunulması, tokat veya yumruk atılması, çocuğun itilmesi veya sarsılması, çocuğun bedenine zarar verilmesi fiziksel istismardır.³⁷

Dünya Sağlık Örgütü fiziksel istismarı, bir yetişkin tarafından çocuğun gelişimine, sağlığına, yaşamına ve onuruna zarar veren ya da zarar verme potansiyeline sahip, kasıtlı bir şekilde fiziksel güç uygulanması şeklinde tanımlamaktadır.³⁸

Uygulanma şekline göre incelendiğinde aletli saldırılar ve aletsiz saldırılar olarak gruplanmaktadır. Aletsiz saldırılar herhangi bir cisimin kullanılmadığı itme, vurma, sarsma şeklininde gözlemlenirken, aletli saldırılarda kemer, kayış, evde bulunan herhangi bir eşya, sigara, sıcak su vb. kullanılarak çocuğun vücudunda lezyonlar oluşturulur.³⁹

Medikal bulgular incelendiğinde çocuğun vücudunda yumuşak doku travmaları, kırık ve çıkıklar, yanıklar, iç organ travmaları ve kafa travmaları ile karşılaşmakta olup çocuğun ölümüne dahi sebebiyet verebilmektedir.⁴⁰

Fiziksel ihmal ise, çocuğun fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmaması, beslenme, barınma, giyinme, korunma gibi temel ihtiyaçlarının gözardı edilmesi, çocuğun tıbbi bakımının ihmal edilmesidir.⁴¹ Çocuğun sağlık bakımının karşılanmaması ya da geciktirilmesi, yetersiz beslenmesi, çocuğun ve çocuğun yaşadığı ortamın hijyeninin kötü ve sağlıksız oluşu, ortamın güvenli olmayışı gibi durumları içermektedir.⁴²

2.2.2. Duygusal İstismar ve Duygusal İhmal

Temelinde çocuğun psikolojik yönden hasar yaşaması bulunan çocuk duygusal istismarı, 1983 senesinde gerçekleştirilen Çocuk Duygusal İstismar Toplantısında “Çocuk ve gençlerin duygusal olarak kötüye kullanılması, yapılan veya yapılması gerekli olan şeylerin ihmal edilmesiyle birlikte toplumsal ve bilimsel standartlara göre psikolojik açıdan çocuğun zarara uğratıldığı davranışlardır.” şeklinde tanımlanmış ve

³⁷ Sandra J. Kaplan vd., “Child and Adolescent Abuse and Neglect Research: A Review of the Past 10 Years. Part I: Physical and Emotional Abuse and Neglect”, *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 1999, 38(10), 1214-1222, s. 1219.

³⁸ Dünya Sağlık Örgütü İnternet Sayfası, “Çocuklara Kötü Muamelenin Önlenmesi: Bu Konuda Harekete Geçilmesine ve Kanıt Topalanmasına Yönelik bir Klavuz”, https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43499/9241594365_tur.pdf?sequence=21&isAllowed=y (Erişim tarihi: 01.03.2019)

³⁹ Renitta L Goldman ve Richard M Gargiulo, *Children at risk: An Interdisciplinary Approach to Child Abuse and Neglect*, Austin, Texas, 1990, s. 25.

⁴⁰ Angelo P. Giardino vd., “Child Abuse Pediatrics: New Specialty, Renewed Mission”, *Pediatrics*, 2011, 128(1), 156-159, s.158.

⁴¹ Howard Dubowitz vd., “Child Neglect: Guidance for Pediatricians”, *Pediatrics in Review*, 2000, 21(4), 111-116, s. 114.

⁴² Oğuz Polat, a.g.e., s. 288-291.

tanımda bu davranışların çocuk üzerinde yaş, bilgi ve pozisyon açısından etki sahibi olan kişilerce uygulandığı, ayrıca çocuğun bilişsel, duygusal, veya fiziksel gelişimine zarar veren veya gelecek zamanda zarar vermesi olası olan davranışlar olduğu belirtilmiştir.⁴³

Çocuk ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyen davranışlar kapsamında ele alınan duygusal istismarda, çocuğun reddedilmesi, sürekli eleştirilmesi, aşağılanması, tehdit ve suçlamaya maruz kalması gibi davranış biçimleri vardır.⁴⁴ Ebeveynin çocuğu aşağılaması, kendinden ve toplumsal ilişkilerden uzak tutacak şekilde izole etmesi, sık sık korkutma ve tehdit etmesiyle çocuk üzerinde dehşet yaratması, çocuk yokmuş gibi davranarak ve çocuğun psikolojik ihtiyaçlarını yoksayarak çocuğu reddetmesi, çocuğu kendi çıkarı için kullanarak sömürmesi duygusal istismar davranışlarındandır.^{45 46 47} Dünya Sağlık Örgütünün duygusal istismar tanımı, ebeveyn veya bakım verenler tarafından uygulanan, çocuğun bedensel veya zihinsel sağlığını; bedensel, zihinsel, duygusal veya sosyal gelişimini olumsuz etkileme olasılığı yüksek olan kısıtlanma, küçük düşürme, suçlama, tehdit, korkutma, ayrımcılığa maruz bırakma, alay etme, dışlama, suça yöneltme ve düşmanca yaklaşımda bulunma gibi fiziksel güç unsuru içermeyen eylem ya da eylemsizlikler şeklinde tanımlar.⁴⁸

Duygusal istismar tek başına uygulanabileceği gibi fiziksel ve cinsel istismar ile birlikte de uygulanabilmektedir ve vücutta iz saptanamadığı için belirlenmesi güçtür.⁴⁹

Aynı şekilde duygusal ihmalde de bulguların saptanması güçtür. Çocuğu duygusal temel gereksinimlerinin bakım verenleri tarafından karşılanmadığı ihmal türüdür. Çocuğu tutma, ona dokunma, cesaretlendirme, yakınlık gösterme gibi dokunulma ihtiyaçları, çocuğun sağlığı, beslenme ve barınma açısından tehlikelerden uzak bir ortamda olduğu güven ihtiyacı karşılanmaz ve çocuğun davranışlarını düzenleme ve onu eğitme, çocuğun toplum ile temasında yol göstericilik, duygularını

⁴³ Jay Belsky, "Child Maltreatment: An Ecological Integration", *American Psychologist*, 1980, 35, 320-335, s.330.

⁴⁴ Seda Bayraktar, *Psikolojik Travma*, Nobel Tıp Kitapevi, İstanbul, 2012, s. 118.

⁴⁵ Leah E. Behl vd., "Trends in Child Maltreatment Literatüre", *Child Abuse & Neglect*, 2003, 27(2), 215-229, s. 222.

⁴⁶ Penelope K. Trickett vd., "Emotional abuse in a sample of multiply maltreated, urban young adolescents: Issues of definition and identification", *Child Abuse and Neglect*, 2009, 33(1), 27-35, s. 30.

⁴⁷Christine Wekerle vd., "The contribution of childhood emotional abuse to teen dating violence among child protective services-involved youth", *Child Abuse & Neglect*, 2009, 33, 45-58, s. 53.

⁴⁸ Dünya Sağlık Örgütü İnternet Sayfası, a.g.e., (Erişim tarihi: 01.03.2019)

⁴⁹ Oğuz Polat, a.g.e., s.73.

uyarma, çocuğa kendisini değerli hissettirme gibi sorunluluklar bakım verenler tarafından ihmal edilir.⁵⁰

2.2.3. Cinsel İstismar

Çocuğun, bir yetişkin tarafından cinsel uyarım sağlamak amacıyla kullanılmasıdır. Genellikle gizli kalmakta ve hatta üzeri örtülmekte olduğundan saptanması en güç olan istismar tipi cinsel istismardır. Literatür incelendiğinde birçok cinsel istismar tanımı ile karşılaşılmakta; bazı durumlarda iki çocuk arasında yaşanan bir takım eylemler cinsel deneyim olarak kabul edilmekte, bazı araştırmacılar tarafından iki çocuk arasında yaş farkı 5 ve üzerinde ise yine cinsel istismar olarak nitelendirilmektedir.⁵¹

Çocuğun gelişimsel olarak anlayamayacağı, onay veremeyeceği ve toplumun sosyal ve yasal tabularını ihlal eden çeşitli cinsel aktivitelerde kullanılması, çocuğun cinsel istismarıdır. Bu cinsel aktiviteler, oral, anal, genital temaslari, dokunma içermeyen cinsel kötüye kullanımı, röntgencilik, teşhircilik veya çocuğun pornografik içerik sağlamak için kullanılmasını içerir.⁵²

Amerikan Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmal Merkezi'nin çocuk cinsel istismarı tanımı, çocuk ve yetişkin arasında, uygulayan yetişkinin veya başkalarının cinsel uyarımını sağlamak maksadıysa herhangi bir temas ya da ilişki yaşanması şeklindedir. Ek olarak, çocuk üzerinde belirgin bir kontrolü veya yaş üstünlüğü olan bir çocuk tarafından da çocuğa yönelik cinsel istismar uygulanabileceği belirtilir.⁵³

2.3. Yaygınlık ve Sıklık

Birleşik Devletler'de geriye dönük olarak çocuklukta maruz kalınan cinsel ve fiziksel istismarı saptamaya yönelik yapılan araştırmada, kadınların %32'si, erkeklerin %14ü çocukluk çağında cinsel istismara uğradıklarını bildirirken, fiziksel istismar bildirimini kadınlarda %20 erkeklerde %22 olmuştur. Araştırmaya katılan 345 kişiden %37'si çocukluk çağında fiziksel ya da cinsel istismara uğradıklarını bildirirken, hem fiziksel hem cinsel istismara uğradığını bildirenlerin oranı %21 olmuştur.⁵⁴

⁵⁰Barton D. Schmitt ve Robert D. Mauro, "Nonorganic failure to thrive: An outpatient approach", *Child Abuse & Neglect*, 1989, 13(2), 235-248, s. 237.

⁵¹ Oğuz polat, a.g.e., s. 94.

⁵² C. Henry Kempe, "Sexual Abuse, Another Hidden Pediatric Problem: The 1977 C. Anderson Aldrich Lecture", *Pediatrics*, 1978, 62, 382-389, s.382.

⁵³ American Academy of Pediatrics Committee on Child Abuse and Neglect, "Guidelines for the evaluation of sexual abuse of children", *Pediatrics*, 1991, 87(2), 254-260, s. 256.

⁵⁴John Briere ve Diana M. Elliott, "Prevalence and psychological sequelae of self-reported childhood physical and sexual abuse in a general population sample of men and women", *Child Abuse & Neglect*, 2003, 27(10), 1205-1222, s. 1210.

Amerika Birleşik Devletleri Sağlık Ve İnsan Hizmetleri Bölümünün 2015 yılında yayınladığı Çocuk İstismar ve İhmali raporunda, 50 eyaletten toplanan verilere göre Birleşik Devletlerde bildirilen çocuk istismar ve ihmali vakası sayısı 2011 yılından 2015 yılına %3,8 artış göstermiştir ve çocuk koruma hizmetlerine dahil edilen çocuk sayısında %9 artış görülmüştür. 2015 yılında istismar ve ihmale uğrayan çocukların %75,3ünde ihmal, %17,2sinde fiziksel istismar ve %8,4ünde cinsel istismar bildirilmiştir ve %6,9unda istismar ile tehdit etme, ebeveynlerin alkol ve madde kullanımı, güvenlik ihtiyaçlarının karşılanmaması gibi duygusal istismar ve ihmal tespit edilmiştir. Ayrıca 2015 yılı içerisinde 1670 çocuğun istismar ve ihmal nedeniyle yaşamını kaybettiği belirtilmiştir. Bildirilen ihmal ve istismar vakalarında, mağdurların %50,9'unun kız, %48,6'sının erkek olduğu, %0,5'inin cinsiyetinin bilinmediği belirtilmiştir. Bildirilen çocuk istismar ve ihmali vakalarında faillerin %40,9 oranla anneler, %28,5 oranla anneye birlikte baba ya da ebeveyn olmayan başka yetişkin, %13,3 oranla çocuğun ebeveyni olmayan yetişkinlerdir.⁵⁵

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2017 yılında 190 ülkeden edinilen veriler dikkate alarak hazırladığı raporda, 2016 yılında dünya genelinde çocuğa yönelik istismar oranları, %23 fiziksel istismar, %36 duygusal istismar, %16 ihmal şeklindedir. Kız çocuklarının %18'inin, erkek çocuklarının %8'inin cinsel istismara uğradığı bildirilmiştir.⁵⁶

UNICEF'in 2010 yılında SHÇEK Genel Müdürlüğü işbirliğiyle ülkemizde yaptığı çocuk istismarı ve aile içi şiddet konulu araştırmasında, 7-18 yaş grubu çocuklarda, duygusal istismar %51, fiziksel istismar %43, cinsel istismar %3 oranında raporlanmıştır. Cinsel istismar faillerinin %37,1'inin çocuğun tanıdığı ve evde yaşamayan biri, %25,2'sinin evde yaşamayan bir akraba, %11,3'ünün evde yaşayan ve akraba olmayan biri, %11,3'ünün çocuğun güvendiği biri, %8,6'sının evde yaşayan bir akraba, %7,9'unun çocuğun bakımından sorumlu olan kişi ve %33,8'inin ise yabancı olduğu raporlanmıştır.⁵⁷

Dünya Sağlık Örgütü ve Ankara Üniversitesi'nin yürüttüğü araştırma sonrasında yayınladığı Türkiye'de Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı Olumsuz

⁵⁵U.S. Department of Health & Human Services Administration for Children and Families Administration on Children, Youth and Families Children's Bureau İnternet Sayfası, "Child Maltreatment 2015", <https://www.acf.hhs.gov/cb/resource/child-maltreatment-2015> , (Erişim tarihi: 24.02.2019)

⁵⁶Dünya Sağlık Örgütü İnternet Sayfası, "Child Maltreatment Infographic", https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/child/Child_maltreatment_infographic_EN.pdf, (Erişim tarihi: 25.02.2019)

⁵⁷ United Nations International Children's Emergency Fund , a.g.e., s.32

Yaşam Deneyimleri Araştırması Raporuna göre; erkeklerin %8.7'sinin; kadınların %7.2'sinin çocukluklarında cinsel tacize uğradığı görülmüştür.⁵⁸

Psikiyatri polikliniğine başvuran hastalar ile yapılan bir çalışmada, araştırmaya katılanların %65.7'si çocukluk döneminde duygusal, fiziksel ve cinsel istismar türlerinden en az birine; %6.1'i üç tür istismara da maruz kaldığını bildirmiştir. Kadınların %70.3'ü, erkeklerin %58.2'si çocukluk döneminde istismara uğradıklarını belirtmiştir.⁵⁹

Genç Hayat vakfı koordinasyonunda Uluslararası Çocuk Merkezi Derneği ve Geleceğimizin Çocukları vakfı ortaklığında Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti tarafından ortaklaşa finanse edilen Sivil Toplum Örgütleri Arasında Diyalogun Geliştirilmesi programı kapsamında yürütülen Çocuğa Karşı Aile İçi Şiddetin Önlenmesi Projesi için gerçekleştirilen, Çocukların Ev İçinde Yaşadıkları Şiddet Araştırması sonuçlarına göre, İstanbul ilinde ilköğretime devam eden 440 öğrenciden toplanan verilerde, çocukların %67,9'unun ev içinde en az bir kere duygusal şiddete, %37'sinin ev içinde en az bir kez fiziksel şiddete maruz kaldığı, %25,7'sinin en az bir kez ev içinde ihmal edilme yaşantıları olduğu belirtilmiştir. Çocukların %20,5'inin en az bir kez ev içi şiddete tanıklık ettiği ve % 13,4'ünün en az bir kez ev içinde diğer çocuklardan kaynaklanan şiddet yaşantıları olduğu saptanmıştır. Araştırmaya katılan çocuklardan % 73,41'i son bir yıl içerisinde ev içinde şiddete yaşanan şiddete tanık olduğunu ifade etmiştir.⁶⁰

Bernard van Leer Vakfı ve Boğaziçi Üniversitesinin, Türkiye'de 0-8 yaş arası çocuklara yönelik aile içi şiddetin yaygınlığı ve uygulanış biçimlerini tespit etmek için yürüttüğü araştırma kapsamında, TÜİK verilerine göre temsil gücü olan 26 ilde, 0-8 yaş arası çocukların bakımından birinci derecede sorumlu olan 4.101 yetişkin ile görüşmeler yapılmıştır. Çocuğun kendisini kızdıran davranışlarına karşılık bakım verenlerin %74'ünün çocuğa duygusal şiddet, %23'ünün fiziksel şiddet uyguladığı belirlenmiştir.⁶¹

2.4. Risk Faktöleri ve Etiyoloji

Çocuğa yönelik istismar olgusunun tanımı disiplinden disipline farklılık göstermekle birlikte, aile içi tutumlar ve çocuğu disipline etme yöntemleri de kültürden

⁵⁸ Dünya Sağlık Örgütü İnternet Sayfası, a.g.e., (Erişim tarihi: 31.05.2018)

⁵⁹ Örsel vd., a.g.e., s.135

⁶⁰ Genç Hayat Vakfı, **Çocukların Ev İçinde Yaşadıkları Şiddet Araştırması**, Genç Hayat Yayınları, İstanbul, 2012, s. 26.

⁶¹ Boğaziçi Üniversitesi ve Hümanist Büro ve Frekans Araştırma, **Türkiye'de 0-8 Yaş Arasındaki Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet**, Bernard van Leer Vakfı Yayını, İstanbul, 2014, s. 42.

kültüre de değişmektedir. Şiddet ve özellikle çocuğa yönelik şiddet üzeri örtülebilen bir konu olduğundan bu alanda sayısal verilere dayalı bilgilerin kısıtlı oluşuna neden olmaktadır. Bu durum da çocuğa yönelik istismarı risk faktörleri ve nedensellik açısından incelemeyi güçleştirmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün yayınlarında çocuk istismarı risk faktörleri kişisel risk faktörleri, ilişkisel risk faktörleri, çevresel risk faktörleri ve toplumsal risk faktörleri olarak 4 gruba ayrılmaktadır:

1. Kişisel faktörler: Kişisel risk faktörleri ebeveynin ya da bakım verenin sahip olduğu durumlardan kaynaklı olabileceği gibi çocuğun taşıdığı özellik veya durumlarla ilgili olabilir. Bakan kişiden kaynaklı risk faktörleri çocuğa bağlanmada zorluk yaşama – zor geçen gebelik süreci, doğum esnasında yaşanan problemler ve bebeğin yarattığı düş kırıklığı; bakım verenin kendi çocukluğunda kötü muamele görmesi; çocuk gelişim süreçlerine dair bilgisizlik veya çocuktan beklentilerin gerçekçi olmayışı, çocuğun hatalarına tahammülsüzlük ve şiddet içeren tepkiler; fiziksel cezanın bir disiplin yöntemi olarak kullanılmasının doğru ve etkili olduğuna inanma; bakım verenin kendi fiziksel veya zihinsel sağlık sorunları veya bilişsel bozuklukları; öfke kontrolünü sağlamaması; bakım verenin alkol veya uyuşturucu kullanması; bakım verenin işlediği suçlar, sosyal izolasyon; depresyon, yetersizlik ve değersizlik hisleri, bakım verenin genç ve eğitimsiz oluşu, maddi problemler bakım verenden kaynaklı risk faktörleridir. İstenmeyen gebelik sonucu dünyaya gelme veya bakım verenin beklentilerini cinsiyet, görüntü, doğum anormallikleri ve davranışlar açısından karşılamama; prematüre doğum, huysuz mizaç, fiziksel veya zihinsel engel durumları ve kronik hastalığa sahip oluşu sebebiyle bakımının güç olması; zihinsel gerilikler; çocuk sayısının ailenin maddi imkanlarını ve vereceği ilgiyi zorlaması, ilgi gerektiren yakın yaşlarda bir kardeşe sahip olma; davranışsal sorunlar, suça yönelme, hayvanlara ve akranlarına karşı kötü muamele ve saldırganlık çocuk ile ilgili risk faktörleridir.

2. İlişkisel Faktörler: Aile içindeki ilişkiler ve aile dinamikleri ile ilgili olan faktörlerdir. Bakım veren kişi ile çocuk arasındaki güvenli bağlanmanın sağlanamamış olması; ailenin bir ferдинin sahip olduğu fiziksel, gelişimsel veya zihinsel sağlık sorunları; partnerler arası sorunları aile dinamiklerine olumsuz etkisi, partnerler arası problemlerin eşlerde ya da çocukta yarattığı yalnızlık, değersizlik hisleri, velayet anlaşmazlıkları, partnerler arasında yaşanan şiddet, ailenin sosyal izolasyonu ve sosyal destek ağlarına sahip olmayışı; yaş, cinsiyet, cinsel yönelim gibi sebeplerden dolayı aile içindeki ayrımcılık ilişkisel risk faktörleridir.

3. Çevresel Faktörler: Yaşanılan çevrenin bir takım özelliklerini içeren risk faktörleridir. Şiddetin yadırganmaması; toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, barınma imkanlarının kısıtlılığı; aile ile çalışan kurumların yetersizliği; işsizlik ve yoksulluk, alkol ve bağımlılık yapan diğer maddelere kolay ulaşım ya da bunların ticaretinin o bölgede yapılması gibi faktörlerdir.

4. Toplumsal Faktörler: Toplumun yapısı ve kültürel koşullara bağlı faktörlerdir. Toplum olumsuz etkileyen ekonomi, sağlık ve eğitim politikaları; sosyo-ekonomik eşitsizlikler, fiziksel cezayı ve şiddeti benimseyen sosyal ve kültürel normlar; toplumsal cinsiyet eşitsizliği, çocuk pornografisi, çocuk fuhuşu ve çocuk işçiliği toplumsal risk faktörleridir.⁶²

Literatür incelendiğinde araştırmacıların çocuk istismarı risk faktörlerini iç stres faktörleri ve dış stres faktörleri olarak ayırdığı; iç stres faktörlerinin çocuk ve bakım veren kişilerin kişilik özellikleri veya çocuktan beklentileri içerdiği; dış stres faktörlerinin ise yoksulluk, işsizlik, ekonomik problemler, sağlıksız beslenme, barınma ve yetişme koşullarını içerdiği görülmektedir.^{63 64 65}

Ebeveyn ve çocuk ayrılığının olduğu durumlarda ve ebeveynler arası şiddet ilişkisinin olduğu ailelerde çocuğa yönelik istismar oranlarının yüksek olduğu⁶⁶, parçalanmış ailenin çocuğu olmanın istismar riski oranını artırdığı⁶⁷, ailenin gelir düzeyinin düşük oluşunun fiziksel istismar riskini artırdığı⁶⁸, düşük sosyoekonomik seviyenin duygusal istismar için risk faktörü olduğunu⁶⁹ ortaya koyan araştırmalar mevcuttur.

2.5. Çocukluk Çağı Travmaların Psikopatolojilerle İlişkisi

Çocuklukta yaşanan istismar sadece kaygı ve rahatsızlık yaratmakla kalmaz; zaman içerisinde buna maruz kalan bireylerin sağlığı ve işleyişi üzerinde uzun vadeli

⁶² Dünya Sağlık Örgütü İnternet Sayfası, "Preventing child maltreatment: a guide to taking action and generating evidence"
https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43499/9241594365_tur.pdf?sequence=21&isAllowed=y (Erişim tarihi: 26.02.2019)

⁶³ Fatma Ünal, "Ailede Çocuk İstismarı ve İhmal", *TSA dergisi*, 1, 9-18, s. 13.

⁶⁴ Oğuz Polat, *Çocuk ve Şiddet*, Der Yayınları, İstanbul, 2001, s. 138-150.

⁶⁵ David M. Fergusson vd., "Childhood Sexual Abuse, Adolescent Sexual Behaviors and Sexual Revictimization", *Child Abuse & Neglect*, 1997, 21, 789-803, s.791.

⁶⁶ Örsel vd., a.g.e., s.135

⁶⁷ Neriman Aral ve Figen Gürsoy, "Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal ve İstismarı", *Milli Eğitim Dergisi*, 2001, 151, http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/151/ara_gursoy.htm (Erişim tarihi: 04.03.2019).

⁶⁸ Türkan Yılmaz-İrmak, "Cocuk İstismarı ve İhmalinin Yaygınlığı ve Dayanıklılıkla İlişkili Faktörler", Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Ege Üniversitesi, İzmir, 2008, s.53 (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**).

⁶⁹ Cem Zeren vd., "Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı İstismarı Sıklığı", *Dicle Tıp Dergisi*, 2012, 39 (4), 536-541, s.540.

zararlı etkiler yaratır.⁷⁰ Kısa ve uzun dönem etkileri açısından, istismara uğramış çocuklarda çeşitli fiziksel, psikolojik ve sosyal problemler ile karşılaşılır.⁷¹ Çocukluk döneminden alt ıslatma ve parmak emme gibi regresif sonuçlar doğururken, ergenlik ve yetişkinlikte suça yatkınlık, anti-sosyal davranışlar, kendisi ebeveyn olduğunda çocuklarına karşı kötü muamele gibi sonuçlar ile ilişkilendirilir.⁷²

Çocukluk çağı cinsel istismarına bağlı olarak ergenlik döneminde travma sonrası stres bozukluğu semptomları, yıkıcı düşünceler ve dünyanın tehlikeli ve güvensiz bir yer olduğu ile ilgili bilişsel çarpıtmalar, kendini güçsüz görme ve düşük özsaygı, depresyon, korku, anksiyete, fobiler, obsesif-kompulsif bozukluk, kendini koruma ve diğerleriyle ilişkilerde yaşanan güçlükler, kaçınma, disosiyasyon, bellekte boşluklar ve amnezi, ilişki kurmada ve kendini açmada zorluk, ilişkileri zararlı ve tehlikeli bulma, baş ağrıları, alkol ve madde kullanımı ile karşılaşmaktadır.⁷³

Çocukluk çağında maruz kalınan cinsel istismar ve sonuçlarının araştırıldığı 41 akademik yayının incelendiği çalışmada, çocuklukta yaşanan cinsel istismarın sonuçları bakımından intihar, madde kullanımı, çete üyeliği, gebe kalma, evden ve okuldan kaçma, travma sonrası stres bozukluğu, riskli cinsel davranışlar, davranış problemleri ile ilişkili olduğu belirlenmiştir.⁷⁴

Çocukluk döneminde maruz kalınan istismar, kişiyi yetişkinlik döneminde davranışsal, sosyal, bilişsel ve duygusal alanlarda etkiler. Davranışsal alanda madde kullanımı, obezite ve yeme bozuklukları, intihar girişimi ve düşünceleri, riskli cinsel davranışlar, sigara kullanımı, uyku bozuklukları; sosyal alanda ilişkileri başlatma ve sürdürmede güçlükler, kaçınmacı ya da zorbalık içeren sosyal tutumlar, evsizlik, yeniden istismar kurbanı olma; bilişsel alanda bilişsel alanda dünya ve diğerleri hakkında negatif ve kötümser düşünceler, güvensizlik ve umutsuzluk; duygusal alanda depresyona yatkınlık, travma sonrası stres bozukluğu ile ilişkilendirilir.⁷⁵

⁷⁰ Joseph H. Beitchman vd., "A Review of The Long Term Effects of Child Sexual Abuse" *Child Abuse & Neglect*, 1992, 16, 101-118, s. 105.

⁷¹ Gonca Yılmaz vd., "Bir Çocuk İstismarı Vakası", *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 2003, 46, 295-298, s. 296.

⁷² Adnan Kulaksızoğlu, *Ergenlik Psikolojisi*, 6. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2004, s. 73-77.

⁷³ **The Causes and Context of Sexual Abuse of Minors by Catholic Priests in the United States 1950-2010**, John Jay College Research Team, Washington, 2011, s. 18. <http://www.usccb.org/issues-and-action/child-and-youth-protection/upload/The-Causes-and-Context-of-Sexual-Abuse-of-Minors-by-Catholic-Priests-in-the-United-States-1950-2010.pdf> (Erişim tarihi: 08.04.2019)

⁷⁴ Kimberly A. Tyler, "Social and Emotional Outcomes of Childhood Sexual Abuse: A Review of Recent Research", *Aggression and Violent Behavior*, 2002, 7(6), 567-589, 578.

⁷⁵ Kathleen Kendall-Tackett, "The Health Effects of Childhood Abuse: Four Pathways by which Abuse Can Influence Health", *Child Abuse and Neglect*, 2002, 6(7), 715-730, s.727.

Briere ve Runtz (1990)'un, topladığı verilere göre, maruz kalınan istismar türü spesifik sonuçlar doğurmaktadır. Fiziksel istismar diğerlerine karşı saldırgan davranışlar, duygusal istismar düşük özsaygı, cinsel istismar ise uyumsuz cinsel davranışlar ile ilişkilendirilmiştir.⁷⁶

Cinsel istismarın, maruz kalan bireyin kendi kimlik algısını hasara uğratarak kendine zarar verme ve intihar düşünceleri riskini artırdığı ifade edilirken⁷⁷ duygusal istismar ile yetişkinlikte görülen yeme bozuklukları arasında güçlü ilişki olduğu ortaya konmaktadır.⁷⁸

Araştırmalar, çocukluk döneminde yaşanan istismarın kişinin yetişkinlik döneminde maruz kalabileceği istismar açısından önemli bir risk faktörü olduğunu ortaya koymaktadır.⁷⁹ ⁸⁰ Messman-Moore ve Brown(2004)'un araştırmasında, çocukluk döneminden cinsel istismara maruz kalan kadınların tecavüz kurbanı olma oranlarının, cinsel istismara maruz kalmamış kadınlara oranla 2 kat daha fazla olduğu ortaya konuşmuştur.⁸¹

21 ülkede 55 299 kişi ile yapılan bir araştırma, çocukluk çağı istismarları ile yetişkinlikteki intihar düşünceleri ve intihar girişiminin güçlü bağlantısını ortaya koymuştur.⁸²

Çocukluk çağında yaşanan fiziksel, duygusal, cinsel istismar ve ihmal gibi travmatik yaşantılar bireyi yaşamı boyunca psikopatolojilere daha yatkın hale getirmektedir.⁸³ ⁸⁴ Çocukluk çağında maruz kalınan istismar ve ihmal yetişkinlikte yaşanan psikiyatrik bozukluklarla ilişkilendirilmektedir. Araştırmalar, çocukluk dönemi travmaları ile yetişkinlikte tanılanan bipolar bozukluk⁸⁵, somatizasyon bozukluğu⁸⁶,

⁷⁶ John Briere ve Marsha Runtz, "Differential Adult Symptomatology Associated with Three Types of Child Abuse Histories", *Child Abuse & Neglect*, 1990, 14, 357-364, s. 361.

⁷⁷ Patricia Perri Reiker ve Elaine Carmen, "The Victim to Patient Process: The Disconfirmation and Transformation of Abuse", *American Journal of Orthopsychiatry*, 1986, 56, 360-370, s.368.

⁷⁸ Marcia Rorty vd., "Childhood Sexual, Physical and Psychological Abuse in Bulimia Nervosa", *American Journal of Psychiatry*, 1994, 151, 1122-1126, s. 1124.

⁷⁹ Paul. E. Mullen vd., "The Long-Term Impact Of The Physical, Emotional, and Sexual Abuse Of Children: A Community Study", *Child Abuse & Neglect*, 1996, 20(1), 7-21, s. 18.

⁸⁰ John N. Briere ve Catherine Scott, a.g.e., ss 5.

⁸¹ Terri L. Messman-Moore ve Amy L. Brown, "Child Maltreatment and Perceived Family Environment As Risk Factors For Adult Rape: Is Child Sexual Abuse The Most Salient Experience?" *Child Abuse & Neglect*, 2004, 28, 1019-1034, s. 1030.

⁸² Ronny Bruffaerts vd., "Childhood Adversities As Risk Factors For Onset and Persistence of Suicidal Behaviour", *Br J Psychiatry*, 2010, 197, 20-27, s.21.

⁸³ Taner ve Gökler, a.g.e., s. 84.

⁸⁴ Dumlu ve Cimilli, a.g.e., s. 303.

⁸⁵ Bruno Etain vd., "Preferential Association Between Childhood Emotional Abuse and Bipolar Disorder", *Journal of Traumatic Stress*, 2010, 23(3), 376-383, s.380.

⁸⁶ Spitzer vd., a.g.e., s.339.

madde kullanım bozukluğu⁸⁷, kişilik bozuklukları^{88 89} gibi psikiyatrik bozuklukların ilişkisini ortaya koymuştur.

Literatür incelendiğinde, çocukluk çağı istismar ve ihmali ile psikotik bozukluklar^{90 91} arasındaki ilişkinin ortaya koyulduğu çalışmalar ile karşılaşılmaktadır. Çocukluk çağı travmatik yaşantıları ile ilişkisi en sık vurgulanan psikopatolojiler anksiyete ve duygudurum bozukluklarıdır.⁹⁴

2.6. Boşanma

2.6.1. Evlilik, Aile ve Boşanmanın Tanımı

Evlilik, etnik merkezci olmayan tanımıyla, iki ya da daha fazla bireyin, birbirine, birbirlerinin akrabalarına ve çocuklarına karşı haklarını ve sorumluluklarını belirleyen, kültürel yaptırımı olan birliktir. Bu hak ve sorumluluklar genel olarak cinsel ilişkilerin düzenlenmesi, iş, mal varlığı, çocukların yetiştirilmesi ile ilgilidir. Aile ise, kan, evlilik ya da evlat edinme yoluyla bir araya gelmiş iki ya da daha fazla bireyin oluşturduğu birimdir.⁹⁵

Birçok toplumda genellikle evlilik, heteroseksüel ilişkilerin evlilik ya da nikah törenleri ile onaylanıp cinsel ilişkilere izin verildiği kurumdur ve bu törenler ile evlilik topluma ilan edilir. Türk toplumundan da aile, toplumsal hayatın çekirdeğini oluşturmakta ve bu birim genellikle evlilik yoluyla sağlanmaktadır.⁹⁶

Evlilik yoluyla partnerlerin aynı vakit ve ortamı paylaşmasıyla birlikte iki kişilik bir psikolojik sistem kurulur ve evlilik birliği, eşlerin fizyolojik, psikolojik ve toplumsal açıdan birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılamasına ortam sağlar.⁹⁷

⁸⁷ Toker vd., a.g.e., s. 88.

⁸⁸ Haller ve a.g.e., s. 278.

⁸⁹ Ümit B. Semiz vd., "Sınır Kişilik Bozukluğu Hastalarında Vücut Dismorfik Bozukluğu, Travma ve Disosiyasyon: Bir Önçalışma", *Klinik Psikofarmakoloji Bulteni*, 2005, 15(2), 65-70, s.68.

⁹⁰ Richard Famularo vd., "Psychiatric Diagnoses of Maltreated Children: Preliminary Findings", *J Am Acad Child Psychiatry*, 1992, 31, 863-867, s. 864.

⁹¹ Christopher Bagley ve Richard Ramsay, "Sexual Abuse in Childhood: Psycho-social Outcomes and Implications for Social Work Practice", *J Soc Work Human Sex*, 1986, 4, 33-47, s.34.

⁹² Peter Jones vd., "Child Developmental Risk Factors for Adult Schizophrenia in the British 1946 Birth Cohort", *Lancet*, 1994, 344, 1398-1402, s. 1399.

⁹³ John Read, "Child Abuse and Psychosis: A Literature Review and Implications for Professional Practice", *Professional Psychology: Research and Practice*, 1997, 28, 448-456, s. 455.

⁹⁴ Sibel Örsel vd., a.g.e., s.135

⁹⁵ William A. Haviland vd., *Kültürel Antropoloji*, Çev. Deniz Erguvan, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2017, s. 415-462.

⁹⁶ Bozkurt Güvenç, *İnsan ve Kültür*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1996, s. 350-353.

⁹⁷ Halime Doğan, *Evlilik Bireylerin Sosyotropik – Otonomik Kişilik Özellikleriyle Evliliklerinde Çatışma Yaşama Durumları Arasındaki İlişki*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 2010, s. 28, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Evlilik birliği yoluyla kurulan ailenin, psikolojik, biyolojik, sosyal ve toplumsal açılardan bakıldığında evlenen bireylerin ve toplumun ihtiyaçlarının karşılanması adına pek çok işlevi vardır. Aile, cinsel ilişkilerin düzenlenmesi ve çocuklarının bakımının sağlanması ile biyolojik işlevini⁹⁸, bireylerin ve yetiştirdiklerin çocukların beslenme barınma gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasına olanak sağlaması ile koruma işlevini⁹⁹, dünyaya gelen bireyin öğrenme sürecinin başladığı, bireysel ve toplumsal rollerin, gelenek, görenek, örf, adet, ve kültürel değerlerin aktarıldığı ilk ve en önemli kurum olması dolayısıyla eğitim işlevini¹⁰⁰, bireylerin sosyal hayata hazırlanması ve yaşadığı toplumun normları ve değer yargılarının aile yoluna iletilmesi açısından sosyal işlevini¹⁰¹, üretim, tüketim, yatırım ve miras konularının düzenlenmesi adına ekonomik işlevini¹⁰², sevme, sevilme, güvende hissetme, sefkat, sıcaklık gibi temel ihtiyaçların karşılanmasına ortam sağlaması ile psikolojik işlevini¹⁰³ yerine getirmiş olur.

Aile bir sistemdir ve tüm bu işlevler birbiri ile bağlantılıdır. Aile sisteminin işlevlerinden birinde yaşanacak aksaklık, diğer işlevleri de doğrudan ve dolaylı biçimde etkileyecektir.¹⁰⁴

Boşanma, çiftin birbirine yabancılaşarak beklentilerinin karşılanmadığı ve tatminsizliklerin yaşandığı evlilik sürecini yasal, duygusal ve sosyal olarak bitirmesidir.¹⁰⁵

Eşlerden birinin veya her ikisinin de kanunlarla kabul edilmiş gerekçelerden en az birini göstererek dava açması sonucu, evliliğin hâkim kararı ile sona erdirilmesine boşanma denir.¹⁰⁶

⁹⁸ İbrahim Ethem Özgüven, *Evlilik ve Aile Terapisi*, Psikolojik Danışma Rehberlik Eğitim Merkezi Yayını, Ankara, 2010, s.35.

⁹⁹ Meryem Tekin Epik vd., "Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Tarihsel Süreçte Ailenin Değişen/Değişmeyen Rollerini", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2017, 17(38), 35-58, s. 43.

¹⁰⁰ Serpil Topçuoğlu, Çekirdek ve Geniş Ailelerde Aile Fonksiyonlarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2016, s. 33. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

¹⁰¹ Ahmet Murat Aytacı, *Ailenin Serencamı/Türkiye'de Modern Aile Fikrinin Oluşması*, Dipnot Yayınları, Ankara, 2007, s. 14.

¹⁰² Mustafa Ergün, *Eğitim ve Toplum Eğitim Sosyolojisine Giriş*, İnönü Üniversitesi Yayınları, Malatya, 1987, s. 28.

¹⁰³ İbrahim Ethem Özgüven, *Ailede İletişim ve Yaşam*, PDREM Yayınları, Ankara, 2001, s. 30-32.

¹⁰⁴ Işıl Bulut, *Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi*, Kılıçaslan Matbaacılık, Ankara, 1993, s. 17.

¹⁰⁵ Ayten Zara, *Kadınlar Erkekler ve Çocuklar İçin Boşanma Terapisi*, İmge Kitabevi, Ankara, 2013, s. 18.

¹⁰⁶ Özge Öztürk, Genel Boşanma Sebepleri, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010, s. 30 **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**.

2.6.2.Boşanma İle İlgili Kuramsal Yaklaşımlar

Boşanma ile ilgili araştırmalar 1970li yıllardan itibaren büyük ölçüde artmış olmasına rağmen, çoğunun kuramsal bir temeli yoktur. 1980li yıllardan itibaren yapılan araştırmalarda boşanmayı açıklamak için genellikle sosyal değiş-tokuş kuramı ile sosyal-psikolojik nitelikli kriz kuramı kullanılmıştır.¹⁰⁷

Kessler(1975), boşanmayı psikososyal yönden ele almış ve boşanmanın, evliliğin başladığı ilk yıllara kadar uzanan krizlerin sonucu olduğunu belirtmiştir. Boşanma, tatsız olan gerçeği görmek, erozyon, ayrışma, fiziksel ayrılık, yas, ikinci ergenlik, araştırma ve sıkı çalışma diye adlandırılan 7 duygusal süreçten oluşmaktadır. Yani, çiftler evlendiklerinden itibaren tatsız gerçeği görme sürecinde birbirlerinin farklı ve güçsüz yönlerini görmeye başlarlar, ardından bunları kabullenmeme ve çözümlememe ile duygusal erozyon başlar. Erozyon ile birlikte memnuniyetsizlik, hoşnutsuzluk, mutsuzluğun sözel ve sözel olmayan belirtileri, cinsel problemler artmaya başlar ve partnerlerin karşılanmayan ihtiyaçlarını evliliğin dışında ara eğilimi artar. Bunlar ile birlikte, ayrışma, fiziksel ayrılık ve yas süreçleri birbirini izler. Ortaya çıkan kaygı, yalnızlık, utanç, başarısızlık gibi olumsuz duygular ile baş etmek için, bireylerin kendilerine odaklandıkları ve hayatlarını yeniden inşa etmeleri gereken süreç ile boşanma tamamlanmış olur.¹⁰⁸

Wiseman(1975), boşanmayı 5 aşamalı kriz olarak ele almıştır. İlk aşama, partnerlerin çocuklar gibi bir takım gerekçeler ile boşanma hakkında konuşmaktan kaçındıkları, evliliği sürdürmek için problemleri görmezden gelmeye çalıştıkları "duygusal boşanma" olarak da adlandırılan inkar aşamasıdır. Ardından, evliliğin artık yürümediği ile yüzleştikleri, buna bağlı olarak da yorgunluk, baş ağrıları, ümitsizlik gibi depresif durumlar yaşadıkları kayıp ve depresyon aşamasına geçilir. Üçüncü aşama olan öfke ve ambivalans aşamasında, eşler velayet, nafaka, mal paylaşımı gibi konuları gündeme alırlar ve bu evrede depresif belirtilerden öfkeli yaklaşıma geçilir. Ardından boşanan bireylerin, boşanan kişi olma ve bunun beraberinde getirdiği yaşamdaki rolü ile ilgili fikir aradığı yeni bir yaşam tarzının ve kimliğin oluşturulması aşaması yaşanır. Son aşama olan kabul ve entegrasyon aşamasında, kişi mesleki, cinsel ve sosyal anlamda yeni yaşamının gerektirdiği işlevsellik düzeyini sağlar ve

¹⁰⁷ Çiğdem Arıkan, *Yoksulluk Evlilikte Geçimsizlik ve Boşanma*, 1. Baskı, Şafak Matbaacılık, Ankara, 1992, s. 24.

¹⁰⁸ Sheila Kessler, *The American Way of Divorce: Prescriptions for Change*, Chicago: Nelson-Hall, Chicago, 1975; aktaran Connie J. Salts, "Divorce Process", *Journal of Divorce*, 1979, 2(3), 233-240, s. 234.

bitirmiş olduğu evliliğin yarattığı kırgınlık, öfke, hayalkırıklığı gibi duyguların yatışmasıyla birlikte kişi kabullenmiş ve boşanma sürecini tamamlamış olur.¹⁰⁹

Bohannan (1970)'a göre boşanma 6 paralel evreden oluşmaktadır. İlk evre duygusal boşanma evresidir. Bu evrede partnerlerden en az birinde duygusal istek ve evliliğe katılım azdır; ilişkinin kalitesi ve evlilik doyumu düşüktür. İkinci evre hukuki boşanma evresidir. Hukuki boşanma evresinde, evlilik kanunen bitirilir ve boşanma ilan edilir. Üçüncü evre olan ekonomik boşanma evresinde, ortak mülkiyet ile ilgili konularda paylaşım yapılır. Dördüncü evre, aile boşanmasıdır. Yani, anne ve babanın eş olma durumunun sona erdiği, velayet hakkında kararın verildiği evredir. Beşinci evre olan toplumsal boşanma evresinde, evli çift iken kurulan sosyal ilişkiler ile ilgili yeni düzenlemeler yapılır. Ortak arkadaşlar ile olan ilişkiler yeniden çerçevelenir. Son evre ise psikolojik boşanma evresidir. Bu evrede boşanan bireylerin ödevi yeniden yeterlilik ve bağımsızlık kazanma, eşin yokluğunu ve yeni yaşamı kabullenmedir.¹¹⁰

Evlilikte eşi çekici yapan durumların ödül; rahatsızlık yaratan durumların bedel olarak tanımlandığı ve evlilik dinamiğinin yüksek ödül düşük bedele dayandırıldığı sosyal değiş tokuş kuramını¹¹¹ temel alan Levinger (1976), bireylerin evliliği sürdürmeyi zorlaştıran bedellerin, evliliği ve eşi çekici yapan durumların önüne geçmesiyle birlikte evlilik dışındaki alternatifleri daha çekici bulmaya başladığı ve bu noktada boşanmayı düşündüğü şeklinde açıklamaktadır.¹¹²

Boşanma, çeşitli boyutları olan bir süreçtir. Duygusal boşanma aşamasında partnerler eş olarak birbirine mesafe koyar ve varsa çocukları üzerindeki roller üzerine pratik yaparlar. Yasal boşanma aşaması anlaşmalı ve çekişmeli, uzun süreli veya kısa süreli olabilmektedir. Bu aşamada evlilik sözleşmesi hukuki düzenlemeler ile bitirilir. Ekonomik boşanma aşaması partnerlerin mal varlıkları hakkında paylaşım ve düzenlemeler yaptıkları aşamadır. Ebeveyn boşanması, çocukların velayetlerinin kararının, çocuklar üzerindeki sorumlulukların ne şekilde düzenleneceğinin, çocuklar ile görüşme zamanlamalarının kararının ve çocukların eğitimi ve sağlığı gibi konuların paylaşımının gündem olduğu aşamadır. Evliliğinin bitişiyle birlikte değişen rollere

¹⁰⁹ Reva S. Wiseman, "Crisis theory and the process of divorce", *Social Casework*, 1975, 56(4), 205-212, s. 206-210.

¹¹⁰ Paul Bohannan, "The six stations of divorce", In P. Bohannan, (ed.), *Divorce and after*, Doubleday, New York, 1970, s.78 **aktaran** Sezai Uyar, *Boşanmış Bireylerin Evlilik Süreci ve Bugüne İlişkin Psikolojik Sorunları Üzerine Bir Araştırma*, Gülhane Askeri Tıp Akademisi, Ankara, 1999, s. 11 (**Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi**).

¹¹¹ Susan Sprecher, "Social exchange theories and sexuality", *Journal of Sex Research*, 1998, 35(1), 32-43, s. 34.

¹¹² George Levinger, "A Social Psychological Perspective on Marital Dissolution", *Journal of Social Issues*, 1976, 32(1), 21-47, s. 24.

uyum sağlama, ortak görüşülen arkadaşlar ve akrabalar ile ilgili düzenlemeler, alınan sosyal destekteki değişime uyum sağlama toplumsal/sosyal boşanma aşamasında gerçekleşir. Ardından ruhsal boşanma aşamasında, boşanan bireyler kendi bağımsız yaşamlarına başlar ve bu süreçte yaşadıkları kaygı ve problemler ile baş etme konularında deneyim kazanır. Son olarak, yaşama yeniden uyum sağlama aşamasında, boşanan kişiler boşanma sürecinde yaşadıkları duruma daha gerçekçi biçimde yaklaşır ve duygusal denge sağlanır.¹¹³

2.6.3.Boşanma Nedenleri İle İlgili Araştırmalar

Türk Medeni Kanunu'nda, boşanma nedenleri 121. ve 134. maddeler arasında belirtilenler ile sınırlandırılmaktadır. Kanunda gösterilen boşanma nedenleri altı grupta toplanmaktadır:

- 1- Zina (Madde 129): “Karı kocadan her biri, diğerinin zina etmesi sebebiyle boşanma davasında bulunabilir.”
- 2- Cana kast, pek fena muameleler (Madde 130): “Karı kocadan her biri, diğeri tarafından hayatına kasdedilmesi veya kendisine pek fena muamelede bulunulması sebebiyle boşanma davası ikame edebilir.”
- 3- Cürüm ve haysiyetsizlik (Madde 131): “Karı kocadan her biri, terzil edici bir cürüm işleyen yahut kendisiyle birlikte yaşamağı çekilmez bir hale koyacak derecede haysiyetsiz bir hayat süren diğeri aleyhine her zaman boşanma davası ikame edebilir.”
- 4- Terk (Madde 132): “Karı kocadan biri, evlenmenin kendisine tahmil ettiği vazifeleri ifa etmemek maksadiyle diğerini terkettiğı veya muhik bir sebep olmaksızın evine dönmediğı takdirde, ayrılık en az üç ay sürmüş ve devam etmekte bulunmuş ise diğeri boşanma davasında bulunabilir.”
- 5- Akıl hastalığı (Madde 133): “Karı kocadan biri üç seneden beri devam eden bir akıl hastalığına düşer olup da bu hastalık müşterek hayatın devamını diğeri taraf için çekilmez hale koymuş ve şifası kabil olmadığı dahi ehli hibre tarafından tasdik edilmiş bulunursa o taraf, her zaman boşanma davasında bulunabilir.”

¹¹³ Zara, a.g.e., s. 47-52.

6- Evlilik birliğinin temelden sarsılması ile yaşamın tekrar kurulamaması (Madde 134): “Evlilik birliği, ortak hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenmeyecek derecede temelinden sarsılmış olursa eşlerden her biri boşanma davası açabilir.”¹¹⁴

Hortaçsu (1991)'ya göre, evliliğin bitmesine yol açan sebepler çok çeşitli olabilmesine karşın, ekonomik nedenler, iletişim sorunları, eşlerin sosyo-kültürel uyumsuzluğu, cinsel problemler, partnerlerden birinin sadakatsizliği, aile içi şiddet, hobilerin uyuşmaması, duygusal ihtiyaçların ihmali, geniş aileden gelen müdahaleler, partlerden birinin kendi geniş ailesine bağımlı tutumları, ocuk sahibi olmamak, yaş farkı, erken yaşlarda evlenmiş olmak, kendi isteğiyle evlenme kararı vermemek, partnerlerden birinin hayatındaki ani değişimler, psikiyatrik sorunlar/depresyon, panik atak, şizofreni vb., uyuşturucu, alkol ve kumar alışkanlığı en sık karşılaşılan boşanma nedenlerindedir.¹¹⁵

Toplumsal yaşamdaki değişimler ile birlikte boşanma olgusunun toplumdaki algılanış biçimi değişmiştir. Kadının alışma yaşamında aktif rol alması, evlilik yapılarındaki değişimler ve değişen beklentiler, yeni yasal düzenlemelerin boşanma konusundaki kolaylaştırıcılığının boşanma istatistiklerine etkisi olduğu düşünülmektedir.¹¹⁶

Boşanma nedenleri arasında bireylerin geniş yaşta almış oldukları evlilik kararları, eğitim düzeylerinin düşük oluşu, yaşam koşullarının yarattığı stres ve ocuk bakımında yaşanan güçlükler de vurgulanmaktadır.¹¹⁷

Bireylerin evlilik kararı alış sebepleri kadar, boşanma nedenleri de çeşitlidir. Boşanma nedenleri arasında, ortak vakit geçirmeye isteksizlik, aynı televizyon programlarına ilgi duymama, aynı hobileri paylaşmama, mizah anlayışlarının uyuşmamaşı, tartışmalarda kullanılan kırııcı dil ve üslup, cinsel beklentilerin yerine getirilmemesi, eşin ailesiyle yaşanan çatışmalar gibi çok çeşitli durumlar boşanan çiftler tarafından belirtilmektedir.¹¹⁸

¹¹⁴ Resmi Gazete, Sayı 339, 17 şubat 1926.

¹¹⁵ Nuran Hortaçsu, *İnsan ilişkileri*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1991, s. 37.

¹¹⁶ Altan Eşsizooğlu vd., *Aile Yapısı ve İlişkileri*, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, 2012, s. 3.

¹¹⁷ Alison Clarke-Stewart ve Cornelia Brentano, *Divorce Causes and Consequences*, Yale University Press, New Haven, 2006, s. 57. **aktaran** Süleyman Mortaş, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Hukukunda Aile Hayatının Korunması, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2014, s. 373.

¹¹⁸ Helen E. Fisher, *Cinsel Aşkın Anatomisi*, ev. Meral Gaspiralı, Varlık Yayınları, İstanbul, 2004, s. 257-263

Hukuksal olarak evlilik birliğinin temelden sarsılmasının nedenlerinden biri olarak kabul edilen cinsel problemler, çiftlerin yaşam kalitelerini, birbirleri ile olan duygusal ve fiziksel yakınlıklarını etkilemekte ve evlilik doyumu üzerinde büyük etkisi olmaktadır.¹¹⁹ Evliliğin temel işlevlerinden biri cinsel ilişkilerin düzenlenmesidir. Bu bağlamda cinsel istekler karşılıklı olarak yerine getirilmediğinde, partnerler arasında ciddi çatışmalar başlamakta ve cinsel problemler boşanma nedeni olarak ele alınmaktadır.¹²⁰

Boşanma ile ilişkili önemli bir kavram olan evlilik kalitesi kavramı, evlilik uyumu ve evlilik doyumunu kapsayan genel bir kavramdır.¹²¹ Evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda fikir birliği yapmak, sorun ve çatışmaları yapıcı bir iletişim diliyle çözmek ilişkinin niteliğine işaret eden evlilik uyumu kavramını tanımlarken¹²², evlilik doyumu, partnerlerin evliliklerinin tüm alanlarında hissettikleri öznel memnuniyet ve mutluluğu tanımlamak için kullanılan bir kavramdır.¹²³

Eşlerin birbirlerinin duygusal, fiziksel, cinsel ihtiyaçlarını önemsememesi, ekonomik koşullardaki iflas gibi değişimler, kişilerin kendi kök ailelerinin ilişki için stres kaynağı oluşu, çiftlerin önem verdikleri durumlardaki değişimler ve kişiliklerinin farklılaşması, çiftin ilişki kurma paternlerindeki uyumsuzluk, aile içi şiddet, alkol ve madde bağımlılığı, mali güçlükler, sosyo-kültürel farklar, cinsel problemler, sadakatsizlik boşanmaya sebep olan etkenler arasındadır.¹²⁴

2005 yılında Sakarya Adliyesi I ve II. Aile Mahkemelerine anlaşmalı boşanma dışında boşanmak için başvuran 150 kadın ile yapılan bir çalışmada, eş ile yaşanan cinsel problemlerin boşanma için önemli bir faktör olduğu tespit edilmiştir.¹²⁵

Türkiye Cumhuriyeti Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından 2008 yılında, Türkiyede 2000 yılı ve sonrasında boşanmış 18 yaş üstü bireyler ile 12 ilde yürütülen Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırmasına göre en sık karşılaşılan boşanma nedenleri, partnerlerin

¹¹⁹ Mehmet Şerif Sağıroğlu, **Neden Boşandılar?**, Talent Yayınları, İstanbul, 2009, s. 226-228.

¹²⁰ Jack Dominian, **Cinsel Psikolojik ve Toplumsal Açından Boşanma**, Çev. Mehmet Harmancı, Koza Yayınları, İstanbul, 1974, s. 75-76.

¹²¹ Graham B. Spainer, "The Measurement of Marital Quality", **Journal of Sex & Marital Therapy**, 1979, 5(3), 288-300, s. 291.

¹²² Şennur Tutarel Kışlak ve Fazlı Çabukça, "Empati ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumu ile İlişkisi", **Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi**, 2002, 2(5), 35-41, s. 39.

¹²³ Semra Binici Azizoğlu, Psikolojik Yardım için Başvuruda Bulunan ve Bulunmayan Evli Çiftlerin Evlilik İlişkilerini Değerlendirmelerinin Karşılaştırılması, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara, 2000, s. 33 (**Yayınlanmamış Doktora Tezi**).

¹²⁴ Zara, a.g.e., s. 21-28.

¹²⁵ Serpil Abalı, Boşanmak İçin Başvuran Kadınların Evlilikteki Cinsel Yaşamlarını Boşanma Nedeni Olarak Görme Durumları, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006, s. 24 (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

birbirinin sorunlarına karşı duyarsız kalması ve buna bağlı olarak partnerler arası duygusal uzaklaşma, ilgisizlik, duygusal destek yetersizliği, partnerlerden birinin genellikle pek çok konu ve gündemde haklı olduğunu düşünerek otorite kurmaya çalışması ve partnerler arasındaki çatışmalarını suçlayıcı ve aşağılayıcı iletişim mekanizmalarıyla ele alınması olmuştur. ¹²⁶

Ülkemizde beş yılda bir düzenli olarak yapılan Türkiye aile yapısı ile ilgili araştırma kapsamında 2011 yılında 12056 evde 18 yaş üstü 24647 birey ile yüz yüze görüşülmüş, odak grup boşanmış bireyler olmasa da örneklemin büyük olması nedeniyle Türkiyede boşanma olgusu hakkında veri toplanmıştır. Bu araştırmanın kapsamında boşanmış bireylere boşanma nedenleri sorulduğunda verilen cevaplar sosyo-kültürel nedenlere ve cinsiyetlere göre farklılaşsa da yüksek oranda partnerin sorumsuz ve ilgisiz tutumları, kadına yönelik şiddet, geniş aileden gelen müdahaleler ve aldatma bildirilmiştir. ¹²⁷

2011 yılında İzmir ilinde İzmir Adliyesi'ndeki Aile Mahkemeleri'nde boşanma davası tamamlanan 370 katılımcı ile yürütülen boşanma nedenleri araştırmasında belirtilen boşanma nedenleri cinsiyetlere göre anlamlı fark göstermiştir. Çalışmaya katılan kadınların %69.3 ü sözel ve/veya fiziksel şiddeti, erkeklerin ise %45.8i evliliğe akrabaların müdahalesini en yüksek oranda boşanma nedeni olarak belirtmiştir. ¹²⁸

¹²⁶ T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, **Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması**, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2008, s. 19.

¹²⁷ T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası, "Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2011", <https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/indirilebilir-yayinlar/65-aile-yapisi-arastirmasi-2011.pdf> (Erişim tarihi: 23.03.2019)

¹²⁸ Özgül Aktaş Akoğlu ve Hadiye Küçükkaragöz, Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrasında Karşılaşılan Güçlüklere İlişkin Bir Araştırma: İzmir İli Örneği", *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 2018, 29(1), 153-172, s. 167.

2.6.4.Boşanma ve Çocukluk Çağı Travmaları Arasındaki İlişki

Aile olgusu toplumların ruh sağlığın belirlenmesinde önemli etkenlerden biri olarak kabul edilmektedir. Eşlerin kendileri ve birbirleriyle olan ilişkilerinin, her ilişkinin kendine özgü bireysel özellikler kazanmasına neden olmaktadır. Her bir ilişkinin devam edip etmeyeceği ya da ne şekilde devam edeceği sorunun kişilerin bireysel psikopatolojileriyle yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir. Her ne kadar çocukluk istismarı öyküsü olan kişilerin ilişkilerde daha sonraki zorluklar için yüksek risk altında olduğu bilinmesine rağmen, bu etkilerin kalıcı olup olmadığı ve değişken olup olmadığı veya eşin özellikleri ve davranışları tarafından yönetilip yönetilmediği konusunda tartışmalar sürmektedir.

Hguyen, Karney ve Bradbury (2017), düşük gelirli mahallelerde yaşayan 414 yeni evli çiftin, istismar geçmişi ile ilişki tatmini arasındaki ilişkinin eşlerin saldırganlığına, depresyonuna, madde bağımlılığına, gözlenen iletişime ve diğer demografik faktörlere bağlı olup olmadığını test etmek için boylamsal bir çalışma yapmıştır. Çocuk olarak istismara uğrayan eşler (erkeklerin %25'i, kadınların %31'i) daha fazla depresyon ve madde bağımlılığı belirtileri bildirmiş ve eşler arasında daha fazla olumsuz iletişim göstermiştir. Çocukluk travma öyküsü olan eşler, yeni evliler olarak bile evliliklerinden daha az memnuniyet bildirmiştir. Bununla birlikte, travma geçmişi ile öne sürülen faktörlerin tümü arasındaki ilişkiler anlamlı değildi; bu sonuç eşler ve ilişki özelliklerinin travma geçmişi ile ilişki memnuniyeti arasındaki ilişkiyi güçlendiremediğini ya da zayıflatmadığını göstermiştir. Araştırma sonucunda, çocukluk çağı istismarı deneyimlerinin bireysel ve ilişkisel sonuçlar üzerinde kalıcı ve geniş etkileri olduğunu ancak bu etkileşimlerin eşlerin özellikleri ya da davranışları tarafından artırılmadığı ya da azaltılmadığı sonucuna varılmıştır.¹²⁹

Mevcut araştırmalar, çocuklukta cinsel istismar gibi bazı çocukluk çağı travmalarının yetişkinlikte kişilerarası (örneğin, evlilik) zorlukları ile ilişkili olduğunu öne sürmektedir. Fiziksel istismar ve duygusal istismar gibi diğer travma tiplerinin kişilerarası ilişkileri nasıl etkilediği hakkında sınırlı araştırma yapılmıştır.

¹²⁹ Nguyen vd., a.g.e., s. 89.

Whisman (2006) tarafından yapılan çalışmada, yedi farklı çocukluk çağı travması ile evliliğin boşanma ve ayrılma gibi sonuçlanması ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Tek değişkenli ve çok değişkenli analizlerden elde edilen sonuçlar, çocukluk döneminde fiziksel istismar, tecavüz ya da ciddi fiziksel saldırı veya saldırı geçiren kişilerin evliliğinin bozulma ihtimalinin daha yüksek olduğunu; çocukluk döneminde tecavüz ya da cinsel taciz yaşayan insanlar arasında şimdiki evliliğinden alınan doyumun daha düşük olduğunu göstermiştir. Sonuçlar, çocukluk travmalarının boşanma, ayrılma ya da evlilikten alınan doyumun düzeyini öngörebileceğini göstermiştir.¹³⁰ Çocukluk çağı travmaları ile evlilik doyumu ve boşanma arasındaki ilişkilerin doğrudan araştırıldığı çalışmaların yanında, çocukluk çağı travmalarının erişkin psikopatolojisine olan etkisi bilinmekte, çiftlerin bireysel psikopatolojilerindeki sorunların ilişkilerine yansıtılabileceği kabul gören fikirlerdendir. Örneğin, ilişkilerinde yıkıcı olan ve saldırganlık dürtülerini baskılayamayan bireylerin evliliklerinde bireysel evlilik tatmini ve eşinin evlilikten alacağı tatminin düşük olacağı öngörülmektedir. Kişilerin duygusal bağlanma ile ilgili sorunlar yaşadıklarında, romantik ilişkilerinde de sorun yaşayabilecekleri bilinmektedir. Yapılan boylamsal bir çalışmada, çocukluk çağı cinsel istismarının, 136 Afrikalı-Amerikalı kadından oluşan bir örneklemden oluşan yetişkinlerin evlilik ilişkileri üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırmacılar bunun yanında anne desteğinin koruyucu rolünü de araştırmışlardır. Sonuçlara göre, çocukluk çağında cinsel travmaya maruz kalan bireylerin bakım verenleri ile kurduğu bağın niteliği, kişinin ileriki yaşantısında evlenmeye olan tutumunu etkilemekte; eğer anne ile kurulan duygusal bağ sağlıklı değil ise, kişilerin evlenme ya da evlenmeden partneriyle bir arada yaşama gibi ilişki türlerine eğiliminin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, çocukluk çağında daha ciddi cinsel travma, daha büyük evlilik memnuniyetsizliği ile ilişkilidir. Çocukluk döneminde anneye bağlanma, yetişkinler arası problemler üzerinde olumsuz bir ana etkiye ve istismar ile evlilikten memnuniyetsizlik arasındaki ilişkiye tampon etkisi yapmaktadır. Sonuçlar, özellikle azınlık toplulukları arasında, cinsel istismar mağdurlarının yetişkinlikteki ilişkisel sonuçları konusunda gelecekteki araştırmalara rehberlik etmektedir.¹³¹

¹³⁰ Mark A Whisman vd., "Longitudinal Association Between Marital Dissatisfaction and Alcohol Use Disorders In a Community Sample", *Journal of Family Psychology*, 2006, 20(1), 164-167, s. 165.

¹³¹ Belle Liang vd., "Relational Outcomes of Childhood Sexual Trauma in Female Survivors: A Longitudinal Study", *Journal of Interpersonal Violence*, 2006, 21(1), 42-57, s. 53.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmamızın bu kısmında araştırmaya katılan örneklem, verilerin toplanması için kullanılan gereçlerden olan demografik bilgi formu ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği tanıtılacak olup verilerin analizinde yararlanılan istatistiksel metodlar ele alınacaktır.

3.1. Araştırmanın Örnekleme

Araştırmaya Tekirdağ ili Çorlu, Çerkezköy ve Süleymanpaşa ilçelerinde yaşamakta olan 176 kadın (%50.3) ve 174 erkek (%49.7) olmak üzere toplam 350 kişi katılmıştır. Katılımcıların yaşları 18-67 arasında iken; yaş ortalamaları 34.19 (± 10.85) yıldır. Örneklemin cinsiyet dağılımı Şekil 1’de verilmiştir.

3.2. Veri Toplama Gereçleri

Araştırmamızda veri toplama gereci olarak demografik bilgi formu ve Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği kullanılmıştır.

3.2.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından oluşturulan demografik bilgi formunda katılımcılara yaşı, cinsiyeti, eğitim durumu, aylık geliri, medeni durumu (bekâr, evli, boşanmış/boşanma sürecinde, dul) sorulmuştur. Formun devamındaki soruların boşanmış ya da boşanma sürecinde olan bireyler tarafından doldurulması istenmiştir. Formun devamında, evlilik biçimi (görücü usulü ya da flört ederek/tanışarak), evlendiği yaş, eşinin evlendiği yaş, çocuk sayısı, başka evliliği olup olmadığı, toplam evlilik sayısı, toplam evlilik yılı, boşanma yaşı sorulmuştur.

Ek olarak tüm katılımcılara danışmanlık merkezinden almak istedikleri yardımın konusu sorulmuş ve on iki seçenek sunulmuştur. Bu seçenekler öfke kontrolü, boşanma süreci, yaşlı/engelli/çocuklara sağlanan yardımlar, aile içi şiddet, kaygı ve stres, adli yönlendirme, çocuk ve ergenlerle ilgili problemler, ekonomik problemler, evlilik uyumunu sorgulama, eşler arası çatışma, evlilik doyumunu sorgulama, boşanma düşünceleri şeklindedir.

3.2.2. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ)

Çocukluk çağı emosyonel, cinsel, fiziksel istismarı ile emosyonel ve fiziksel ihmali incelemek amacıyla Bernstein ve arkadaşları tarafından oluşturulmuş olan ve orijinal ismi "Childhood Trauma Questionnaire (CTQ) olan ölçek, toplam 28 maddeden oluşmaktadır.¹³² Bernstein ve arkadaşları ölçeği 1994 yılında ilk olarak 70 madde ile oluşturmuş, 1995 yılında 54 maddeye düşürmüşlerdir. 2003 yılında yeniden düzenleyerek madde sayısını 28'e düşürerek son haline ulaştırmışlardır.¹³³

Şar ve arkadaşları(2012) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış ve beş faktör altında değerlendirilmiştir. Çocukluk çağı ruhsal travmalarını ölçen ÇÇTÖ'nün alt boyutları, fiziksel istismar, duygusal istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal, cinsel istismar boyutlarından oluşmaktadır. 28 maddenin bulunduğu ölçek 5'li likert tipi olup; "hiçbir zaman" ile "çok sık" arasındaki puanlamaları içermektedir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılmış olup; iç tutarlılığı yüksek bulunmuştur. Test-tekrar test sonuçlarında korelasyon katsayısı 0.90 bulunmuştur. Alt ölçekler için ise korelasyon katsayısı 0.71 ile 0.90 arasında değişmektedir.¹³⁴

Cömertbay ve Kıran(2019) tarafından ölçeğin gözden geçirme çalışması yapılmış olup, Pearson korelasyon katsayısına göre tüm maddeler 0,30'un üzerinde bulunmuştur(Madde 4 (r=0,17) hariç). Yani ölçeğin iç-tutarlılığı yüksektir. Ayrıca ölçeğin güvenilirlik katsayıları alt boyutlar bazında duygusal istismar 0,73, fiziksel istismar 0,74, cinsel istismar 0,84 duygusal ihmal 0,84 ve fiziksel ihmal 0,48 olarak bulunmuş olup ölçek fiziksel ihmal alt boyutu hariç güvenilir bulunmuştur ve yeterli ayırt ediciliğe sahiptir. Ölçeğin doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, tüm maddelerin alt ölçeklere anlamlı biçimde bağlandığını ve aynı zamanda alt ölçeklerin de birbirleriyle anlamlı düzeyde ilişki içinde olduklarını göstermektedir.¹³⁵

¹³² Dicle Oymak Yenilmez vd., "Bipolar Bozukluk ve Yineleyici Depresif Bozuklukta Çocukluk Çağı Travmaları ve Duygu Düzenleme Güçlükleri ile Bilişsel Süreçler Arasındaki İlişki", *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2019, 30(X), s. 6

¹³³ David P. Bernstein vd., "Initial Reliability and Validity of a New Retrospective Measure of Child Abuse and Neglect", *The American Journal of Psychiatry*, 1994, 1132-1136 aktaran İbrahim Yağcı vd., "İntihar Girişiminde Bulunanlarda D Tipi Kişilik, Çocukluk Çağı Travmaları, Depresyon, Anksiyete, Dürtüsellik", *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 19(6), 551-558, s. 553.

¹³⁴ Vedat Şar vd., "Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeğinin Türkçe Uyarlamasının Geçerlilik ve Güvenilirliği", *Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi*, 2012, 32(4), 1054-1063.

¹³⁵ Ece Cömertpay ve Binnaz Kıran, "Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Mesleki Doyum Ölçeği Gözden Geçirme Çalışması", *3. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Kongresi*, Bildiriler, 18-21 Nisan 2019, Muğla, 2019, 157-171.

3.3. Verilerin Toplanma Yöntemleri

Ölçekler yüz yüze görüşmelerle toplanmış olup; gönüllü katılım esas alınmıştır. Katılımcılar çalışma ile ilgili bilgilendirilmiştir. Toplanan ölçeklerden elde edilen veriler SPSS 25 versiyonuna elle girilmiştir ve analizler yapılmıştır.

3.4. Verilerin Analizinde Kullanılan Yöntemler

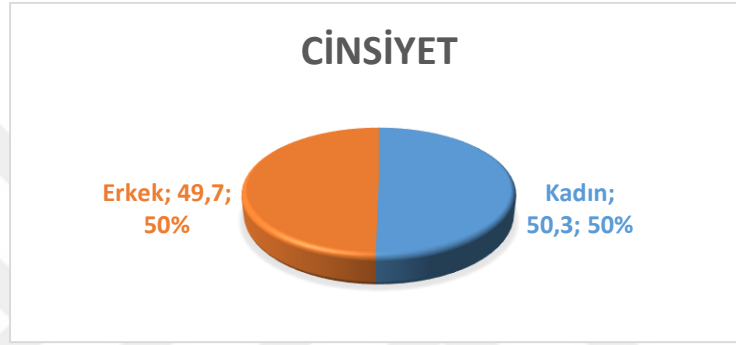
Analizlere geçmeden önce, çalışmada kullanılan veri toplama araçlarından elde edilen bilgiler sosyal bilimler için veri analizinde kullanılan SPSS programına (25. sürüm) yüklenmiş olup ölçeklerin geçerliliği ve iç tutarlılığı kontrol edilmiştir. Ölçeklerden elde edilen toplam puan ve alt puanlar hesaplanmıştır. analizlerde güven aralığı olarak %95 oran belirlenmiş, bulgular 0.05 anlamlılık derecesine göre yorumlanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Betimleyici Bulgular

Araştırma örneklemini 176 kadın (%50.3) ve 174 erkek (%49.7) olup toplamda 350 kişi araştırmamıza katılmıştır. Katılımcıların yaşları 18-67 arasındadır ve yaş ortalamaları 34.19 (± 10.85) yıldır.

Şekil 1 Cinsiyete Göre Örneklem Dağılımı

Katılımcılardan 1'i (%0.3) okuryazar; 48'i (%13.7) ilkokul mezunu; 46'sı (%13.1) ortaokul mezunu; 112'si (%32) lise mezunu; 143'ü (%40.9) yüksekokul, üniversite ya da lisansüstü mezuniyet derecesine sahiptir.

Katılımcıların geliri 1000 TL ila 15000 TL arasında değişirken; ortalama kazanç 4248.40 (± 2453.08) TL'dir.

Katılımcılardan 108'i (%30.9) bekâr; 166'sı (%47.4) evli; 73'ü (%20.9) boşanmış ya da boşanma sürecinde iken 3'ü (%0.9) duldur.

Katılımcının 39'u (%11.1) görücü usulü evlenirken; 203'ü (%58) tanışarak/flört ederek evlendiğini bildirmiştir. Evli katılımcıların evlendikleri yıl yaşları 16-47 arasında değişirken; evlenme yaş ortalaması 24.27 (± 4.85) yıldır. Evli katılımcıların eşlerinin evlendikleri yıldaki yaşları 15-41 arasında değişirken; yaş ortalamaları 24.64 (± 4.46) yıldır. Evli katılımcıların sahip oldukları çocuk sayısı 0-4 arasında değişirken; ortalama 1.36 (± 0.88)'dir. Evli katılımcılardan 55'i (%15.7) çocuk sahibi değilken, 78'i (%22.3) bir çocuk; 95'i (%27.2) iki çocuk; 12'si (3.4) üç çocuk; 1'i (%0.3) dört çocuk sahibidir.

Evli katılımcıların 230'u (%65.7) ilk evliliklerine devam ederken; 12'si (%3.4) birden fazla evlilik yapmıştır.

Tablo 1'de sosyodemografik verilerle ilgili sayı ve yüzdeler belirtilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Tanımlayıcı Bulguları

Değişken		S	%
Cinsiyet	Kadın	176	50.3
	Erkek	174	49.7
Eğitim durumu	Okuryazar	1	0.3
	İlkokul	48	13.7
	Ortaokul	46	13.1
	Lise	112	32
	Yüksekokul/Lisans/Lisans üstü	143	40.9
	Medeni durum	Bekâr	108
Evli		166	47.4
Boşanmış/Boşanma aşaması		73	20.9
Dul		3	0.9
Evlilik biçimi		Görücü usulü	39
	Tanışarak	203	58
Çocuk sayısı	Hiç	55	15.7
	1 çocuk	78	22.3
	2 çocuk	95	27.2
	3 çocuk	12	3.4
	4 çocuk	1	0.3
Evllenme sayısı	İlk evlilik	230	65.7
	İkinci evlilik	10	2.9
	Üçüncü evlilik	2	0.6

Sosyodemografik bilgi formunda katılımcılara danışmanlık hizmeti almaya gelme nedenleri sorulmuştur. Katılımcılara içlerinden yalnızca birini işaretlemelerini istedikleri 12 neden sunulmuştur. Danışmanlık alınmak istenen konular boşanma ve boşanma ile ilgili konular ve diğer konular olarak iki gruba ayrılmıştır.

Boşanma ve boşanma dışındaki konularla ilgili danışmanlık almak isteyenlerin danışmanlık almak istedikleri sebeplere göre oranlar aşağıdaki gibidir:

Katılımcılardan 66'sı (%18.9) kaygı ve stres sorunlarıyla, 54'ü (%15.4) evlilik uyumunu ve evlilik doyumunu sorguladığı için, 38'i (%10.9) boşanma gerekçesiyle, 33'ü (%9.4) öfke kontrolünde sorun yaşadığı için danışmanlık almak istemiştir. Katılımcılardan 32'si (%9.1) çocukları ile ilgili danışmanlık almak için başvurmuştur. Katılımcılardan 28'i (%8) evlilik doyumunu sorguladıkları için başvurmuştur. Katılımcılardan 27'si (%7.7) eşleriyle çatışma yaşadıkları gerekçesiyle başvurmuştur. Katılımcılardan 27'si (%7.7) boşanma fikirleri olduğu için başvuruda bulunmuştur. Katılımcılardan 24'ü (%6.9) aile içi şiddet ile ilgili başvurmuştur. Katılımcılardan 19'u (%5.4) yaşadığı ekonomik sorunlardan kaynaklanan problemlerle başvurmuştur. Katılımcılardan 18'i (%5.1) adli yönlendirmeye danışmanlık alması amacıyla yönlendirilmiştir. Katılımcılardan 12'si (%3.4) yaşlı, engelli ve çocuklara yapılan yardımlarla ilgili bilgi almak için başvurmuştur.

Boşanma dışındaki konularla ilgili danışmanlık almak isteyenlerin sayısı toplam 180 (%51.4) kişidir. Boşanma ve boşanmayla ilişkili olabilecek konularda başvuranların sayısı ise 170 (%48.6)'tir.

Katılımcıların danışmanlık merkezine başvuru nedenlerinin ve çalışma gruplarının sayıları ve oranları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Danışmanlık Merkezine Başvuru Nedenleri

Değişken		S	%
Başvuru nedeni	Kaygı ve stres	66	18.9
	Evlilik uyumunu ve	54	15.4
	doyumunu sorgulama*		
	Boşanma*	38	10.9
	Öfke kontrolü	33	9.4
	Çocuk ve ergenlerle ilgili	32	9.1
	problemler		
	Eşler arası çatışma*	27	7.7
	Boşanma düşünceleri*	27	7.7
	Aile içi şiddet*	24	6.9
	Ekonomik problemler	19	5.4
	Adli yönlendirme	18	5.1
	Yaşlı, engelli ve çocuklara	12	3.4
sağlanan yardımlar			
Çalışma grupları	Boşanma ile ilgili	170	48.6
	sebeplerle başvurular (çalışma grubu)		
	Diğer nedenlerle	180	51.4
	başvurular (kontrol grubu)		

*boşanma ve boşanma fikirleri ile gelen başvurular bünyesinde toplandı.

4.2. Cinsiyete Göre Çocukluk Çağı Travmalarının Karşılaştırılması

Çocukluk çağı travmalarının alt boyutlarının cinsiyete göre farklılaşım farklılaşmadığını incelemek için bağımsız örneklem *t*-testi uygulanmıştır. Çocukluk çağı travmalarından duygusal istismar, fiziksel şiddet, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal cinsiyete göre farklılık göstermezken; cinsel istismar öyküsü kadınlarda erkeklere oranla anlamlı şekilde fazla bulunmuştur. Buna göre, çocukluk çağında kadınlar ($O=6.17$, $SS=2.80$) erkeklere ($O=5.37$, $SS=1.53$) oranla daha yüksek oranda cinsel istismara uğramıştır ($t_{(318)}=3.168$, $p<.05$). Cinsiyete göre çocukluk çağı travmalarının karşılaştırıldığı *t*-testi sonuçları Tablo 3'te özetlenmiştir.

Tablo 3. Cinsiyete Göre Çocukluk Çağı Travmalarının Karşılaştırılması

Çocukluk Çağı Travmaları	Cinsiyet	S	Ort.	SS	SHO	<i>t</i>	<i>p</i>
Duygusal İstismar	Kadın	176	8.08	3.87	0.30	1.415	0.158
	Erkek	174	7.52	3.20	0.25		
Fiziksel İstismar	Kadın	176	6.20	2.82	0.22	-0.092	0.927
	Erkek	174	6.22	2.39	0.19		
Fiziksel İhmal	Kadın	176	13.16	2.02	0.15	0.676	0.499
	Erkek	174	13.03	1.45	0.11		
Duygusal İhmal	Kadın	176	20.97	2.66	0.20	-0.210	0.834
	Erkek	174	21.03	2.67	0.21		
Cinsel İstismar	Kadın	176	6.17	2.80	0.21	3.168	0.002*
	Erkek	174	5.37	1.53	0.12		

* $p<0.05$, SHO: Standart Hata Ortalaması

4.3. Eğitim Düzeyi ile Çocukluk Çağı Travmalarının İlişkisi

Katılımcıların eğitim düzeyi ile çocukluk çağı travmaları arasındaki ilişkiyi analiz etmek için Pearson korelasyonundan faydalanılmıştır. Sonuçlara göre, eğitim düzeyinin artması ya da azalması ile çocukluk çağı travmaları alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunamamıştır ($p>0.05$). Buna göre, eğitim düzeyi ile çocukluk çağı travmaları ilişkili değildir. Eğitim düzeyi ile çocukluk çağı travmaları arasındaki ilişkiyle ilgili korelasyon sonuçlarına Tablo 4'te yer verilmiştir.

Tablo 4. Eğitim Düzeyi ile Çocukluk Çağı Travmaları Arasındaki İlişki

Değişken		1	2	3	4	5
Eğitim	Pearson	-0.021	-0.087	-0.027	-0.021	-0.010
	<i>p</i>	0.702	0.122	0.630	0.760	0.858
	S	350	350	350	350	350

**p*<0.05, 1: duygusal istismar, 2: fiziksel istismar, 3: fiziksel ihmal, 4: duygusal ihmal, 5: cinsel istismar

4.4. Medeni Duruma Göre Çocukluk Çağı Travmalarının Karşılaştırılması

Katılımcıların güncel medeni hallerine göre çocukluk çağı travmaları alt ölçekleri arasında farklılık olup olmadığına bakmak için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)'nden yararlanılmıştır. Sonuçlara göre, mevcut medeni hale göre, çocukluk çağı travmalarının alt boyutlarından duygusal istismar ($F_{(3,346)}= 14.95, p< .01$), fiziksel istismar ($F_{(3,346)}= 11.43, p< .01$), fiziksel ihmal ($F_{(3,346)}= 8.84, p< .01$), duygusal ihmal ($F_{(3,346)}= 20.59, p< .01$) ve cinsel istismar ($F_{(3,346)}= 9.09, p< .01$) farklılaşmaktadır. Medeni duruma göre çocukluk çağı travmalarının karşılaştırılmasına ilişkin ANOVA sonuçları Tablo 5'te özetlenmiştir.

Tablo 5. Medeni Duruma Göre Çocukluk Çağı Travmalarının Karşılaştırılması

Çocukluk Çağı Travmaları	Medeni Durum	S	Ort.	SS	SHO	F	<i>p</i>
Duygusal İstismar	Bekâr	111	7.52	2.88	0.27	14.95	0.00
	Evli	166	7.28	2.84	0.22		
	Boşanmış/Boşanma aşamasında	73	10.34	5.74	0.84		
Fiziksel İstismar	Bekâr	111	5.90	1.85	0.17	11.47	0.00
	Evli	166	5.95	2.15	0.16		
	Boşanmış/Boşanma aşamasında	73	7.86	4.47	0.65		
Fiziksel İhmal	Bekâr	111	12.88	1.11	0.10	8.847	0.00
	Evli	166	12.96	1.80	0.14		
	Boşanmış/Boşanma aşamasında	73	14.08	2.45	0.36		
Duygusal İhmal	Bekâr	111	21.24	2.67	0.25	20.59	0.00

	Evli	166	20.75	2.65	0.20		
	Boşanmış/Boşanma aşamasında	73	21.36	2.63	0.38		
Cinsel İstismar	Bekâr	111	5.55	1.77	0.17	9.090	0.00
	Evli	166	5.56	1.93	0.14		
	Boşanmış/Boşanma aşamasında	73	7.08	3.78	0.55		

* $p < 0.05$, **SHO**: Standart Hata Ortalaması

Medeni durumu bekâr, evli, boşanmış/boşanma sürecinde olan katılımcılardan hangi gruplar arasında çocukluk travmaları açısından farklılaşma olduğuna bakmak için Tukey post-hoc analizinden yararlanılmıştır. Sonuçlara göre;

Boşanmış bireyler (I) bekâr bireylere (J) oranla duygusal istismarda anlamlı derecede yüksek puan almıştır ($OF_{(I-J)} = 3.820$, $p < 0.05$).

Boşanmış bireyler (I) evli bireylere (J) oranla duygusal istismarda anlamlı derecede yüksek puan almıştır ($OF_{(I-J)} = 3.058$, $p < 0.05$).

Boşanmış bireyler (I) bekâr bireylere (J) oranla fiziksel istismarda anlamlı derecede yüksek puan almıştır ($OF_{(I-J)} = 1.962$, $p < 0.05$).

Boşanmış bireyler (I) evli bireylere (J) oranla fiziksel istismarda anlamlı derecede yüksek puan almıştır ($OF_{(I-J)} = 1.911$, $p < 0.05$).

Boşanmış bireyler (I) bekâr bireylere (J) oranla fiziksel ihmalde anlamlı derecede yüksek puan almıştır ($OF_{(I-J)} = 1.198$, $p < 0.05$).

Boşanmış bireyler (I) evli bireylere (J) oranla fiziksel ihmalde anlamlı derecede yüksek puan almıştır ($OF_{(I-J)} = 1.123$, $p < 0.05$).

Boşanmış bireyler (I) bekâr bireylere (J) oranla cinsel istismarda anlamlı derecede yüksek puan almıştır ($OF_{(I-J)} = 1.531$, $p < 0.05$).

Boşanmış bireyler (I) evli bireylere (J) oranla cinsel istismarda anlamlı derecede yüksek puan almıştır ($OF_{(I-J)} = 1.520$, $p < 0.05$).

Bekar ve evli bireyler arasında çocukluk çağı travma alt boyutlarından hiçbiri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Bekâr, evli ve boşanmış/boşanma sürecinde olan

bireylerin çocukluk çağı travmalarının karşılaştırılmasına ilişkin post-hoc analizinden elde edilen sonuçlar Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Medeni Duruma Göre Çocukluk Çağı Travmalarının Karşılaştırılması

* $p < .05$ **DS:** değişken sayısı, **OF:** ortalamalar farkı, **SH:** standart hata

Travmalar	DS (I)	DS (J)	OF (I-J)	SH	p
Duygusal İstismar	Bekar	Evli	0.238	0.422	0.83
		Boşanmış	-2.820	0.602	0.00*
	Evli	Bekar	-0.238	0.422	0.83
		Boşanmış	-3.058	0.569	0.00*
	Boşanmış	Bekar	2.820	0.602	0.00*
		Evli	3.058	0.569	0.00*
Fiziksel İstismar	Bekar	Evli	-0.050	0.313	0.98
		Boşanmış	-1.962	0.446	0.00*
	Evli	Bekar	0.050	0.313	0.98
		Boşanmış	-1.962	0.422	0.00*
	Boşanmış	Bekar	1.962	0.446	0.00*
		Evli	1.911	0.422	0.00*
Fiziksel İhmal	Bekar	Evli	-0.074	0.213	0.93
		Boşanmış	-1.198	0.303	0.00*
	Evli	Bekar	0.074	0.213	0.93
		Boşanmış	-1.123	0.287	0.00*
	Boşanmış	Bekar	1.198	0.303	0.00*
		Evli	1.123	0.287	0.00*
Cinsel İstismar	Bekar	Evli	-0.010	0.277	0.99
		Boşanmış	-1.531	0.395	0.00*
	Evli	Bekar	0.010	0.277	0.99
		Boşanmış	-1.520	0.374	0.00*
	Boşanmış	Bekar	1.531	0.393	0.00*
		Evli	1.520	0.374	0.00*

4.5. Boşanmış Bireylerin Cinsiyete Göre Çocukluk Çağı Travmalarının Karşılaştırılması

Araştırmamıza katılan 350 katılımcıdan 73'ü (%20.9) boşanmış ya da boşanma sürecinde olup; 43'ü kadın (%58.9) 30'u erkek (%41.1) bireylerden oluşmaktadır. Boşanmış ya da boşanma sürecinde olan kadın ve erkeklerin çocukluk çağı travmalarını karşılaştırmak için bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır.

Sonuçlara göre, boşanmış ya da boşanma sürecinde olan kadınların ($O= 7.90$, $SS=4.20$) boşanmış ya da boşanma sürecinde olan erkeklerden ($O= 5.10$, $SS=0.40$) cinsel istismar alt boyutunda anlamlı olarak daha yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmüştür ($t= 4.242$, $p< 0.05$). Buna göre, boşanan kadınların çocukluk çağındaki cinsel istismar öyküsü erkeklere göre daha fazladır. Boşanmış bireylerin cinsiyete göre çocukluk çağı travmalarının karşılaştırıldığı bağımsız örneklem t-test sonuçlarına Tablo 7'de yer verilmiştir.

Tablo 7. Boşanmış Bireylerin Cinsiyete Göre Çocukluk Çağı Travmalarının Karşılaştırılması

Çocukluk Çağı Travmaları	Cinsiyet	S	Ort.	SS	t	p
Duygusal İstismar	Kadın	43	10.21	5.98	0.111	0.587
	Erkek	30	10.69	5.29		
Fiziksel İstismar	Kadın	43	7.78	4.59	-0.628	0.790
	Erkek	30	8.07	4.32		
Fiziksel İhmal	Kadın	43	14.09	2.66	-0.244	0.585
	Erkek	30	14.07	1.93		
Duygusal İhmal	Kadın	43	21.21	2.68	1.134	0.522
	Erkek	30	21.76	2.55		
Cinsel İstismar	Kadın	43	7.90	4.20	4.242	0.001*
	Erkek	30	5.10	0.40		

*p< 0.05, **SHO**: Standart Hata Ortalaması

4.6. İlk Evlenme Yaşı ile Çocukluk Çağı Travmalarının İlişkisi

Katılımcıların evlendikleri yılda kaç yaşında oldukları ile çocukluk çağı travmaları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına bakmak için Pearson korelasyonu uygulanmıştır. Sonuçlara göre, evlenme yaşı ile çocukluk travmaları arasında anlamlı ilişki bulunmamaktadır (p>0.05). Buna göre, erken ya da geç yaşta evlenmiş olmak ile çocukluk çağı travmaları ilişkili değildir. İlk evlilik yaşı ile çocukluk travmaları alt boyutları arasındaki korelasyon sonuçları Tablo 8'de özetlenmiştir.

Tablo 8. Evlenme Yaşı ile Çocukluk Çağı Travmaları Arasındaki İlişki

Değişken		1	2	3	4	5
Evlenme Yaşı	Pearson	0.084	0.104	0.103	-0.054	0.119
	<i>p</i>	0.225	0.131	0.136	0.430	0.083
	<i>S</i>	242	242	242	242	242

*p<0.05, 1: duygusal istismar, 2: fiziksel istismar, 3: fiziksel ihmal, 4: duygusal ihmal, 5: cinsel istismar

4.7. Danışmanlık Almak İstenen Konuya Göre Çocukluk Çağı Travmalarının Karşılaştırılması

Katılımcıların danışmanlık almak istedikleri konular boşanma ya da boşanmaya ilişkin konular ve diğer konular olarak iki gruba ayrılmıştır. Çocukluk çağı travmalarının alt boyutlarının iki gruba göre karşılaştırılması için bağımsız örneklem *t*-testi uygulanmıştır. Sonuçlara göre, boşanma ile ilişkili konularda danışmanlık almak için başvuranların ($O= 8.17$, $SS=3.52$), boşanma ile ilişkili konular dışında danışmanlık almak için başvuranlara ($O= 7.46$, $SS=2.72$) oranla duygusal istismar ortalama puanlarının anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür ($t_{(348)}= 1.779$, $p< .05$). Boşanma ile ilişkili konular dışında danışmanlık almak için başvuranların ($O= 21.38$, $SS=2.56$), boşanma ile ilişkili konularla ilgili başvuranlara ($O= 20.60$, $SS=2.72$) oranla duygusal ihmal ortalama puanlarının anlamlı derecede yüksek olduğu görülmüştür ($t_{(348)}= -2.667$, $p< .05$). Boşanma ile ilişkili konularda danışmanlık almak isteyen bireylerin ($O= 6.12$, $SS=2.83$) diğer gruba ($O= 5.46$, $SS=1.59$) oranla cinsel istismar alt boyutunda anlamlı olarak daha yüksek ortalama puana sahip olduğu görülmüştür ($t_{(348)}= 2.553$, $p< .05$).

Boşanma ile ilgili danışmanlık almak isteyenlerle diğer konularda danışmanlık almak isteyenlerin çocukluk çağı fiziksel istismar ve fiziksel ihmal puan ortalamaları arasında anlamlı farka rastlanmamıştır.

Danışmanlık almak istenen konuya göre çocukluk çağı travmalarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem *t*-testi sonuçları Tablo 9'da özetlenmiştir.

Tablo 9. Danışmanlık Almak İstenen Konuya Göre Çocukluk Çağı Travmalarının Karşılaştırılması

Çocukluk Çağı Travmaları	Danışmanlık Alma Nedeni	S	Ort.	SS	SHO	t	p
Duygusal İstismar	Boşanma ile ilgili başvurular	170	8.17	3.52	0.28	1.779	0.049
	Diğer konularla ilgili başvurular	180	7.46	3.58	0.27		
Fiziksel İstismar	Boşanma ile ilgili başvurular	170	6.34	2.57	0.20	0.879	0.380
	Diğer konularla ilgili başvurular	180	6.09	2.66	0.20		
Fiziksel İhmal	Boşanma ile ilgili başvurular	170	13.04	2.00	0.16	-0.533	0.595
	Diğer konularla ilgili başvurular	180	13.15	1.51	0.11		
Duygusal İhmal	Boşanma ile ilgili başvurular	170	20.60	2.72	0.21	-2.667	0.008
	Diğer konularla ilgili başvurular	180	21.38	2.56	0.19		
Cinsel İstismar	Boşanma ile ilgili başvurular	170	6.12	2.83	0.22	2.553	0.011
	Diğer konularla ilgili başvurular	180	5.46	1.59	0.12		

*p< 0.05, **SHO**: Standart Hata Ortalaması

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

Çalışmamızdan elde ettiğimiz bulguları özetleyecek olursak, çocukluk çağı travmalarının yaş, eğitim düzeyi ve ilk evlenme yaşı ile ilişkili olmadığı görülmüştür. Bunun yanında, cinsiyet açısından karşılaştırıldığında, kadınlar erkeklere oranla çocukluk çağı travmalarından cinsel istismar düzeyini daha yüksek bildirmişlerdir. Çalışmamızın ana hipotezini oluşturan boşanmış bireylerin çocukluk çağı travmaları ile bekâr ya da evli bireylerin çocukluk çağı travmaları karşılaştırıldığında, boşanmış ya da boşanma sürecinde olan bireylerin çocukluk çağı travmalarından duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal ve cinsel istismarı daha çok deneyimledikleri görülmüştür. Katılımcıların danışmanlık merkezine başvuru sebepleri gruplanmış; boşanma ile ilgili sebepler ve diğer sebepler olarak ikiye ayrılarak çocukluk çağı travmaları değerlendirilmiştir. Sonuçlar, boşanma sebebiyle başvuran katılımcıların duygusal istismar ve cinsel istismar puanlarının anlamlı şekilde yüksek olduğunu göstermiştir. Boşanmış ya da boşanma sürecinde olan kadınlar ile erkekler karşılaştırıldığında, kadınların ölçekteki cinsel istismar puan ortalamaları daha yüksek bulunmuştur. Çocukluk çağı cinsel istismarının yaşamın ileriki dönemlerindeki etkilerini inceleyen çok sayıda çalışma bulunmaktadır.¹³⁶⁻¹³⁷⁻¹³⁸⁻¹³⁹

Çalışmamızda danışmanlık merkezine başvuran bireylerin başvuru nedenleri ile ilgili bilgiler edinilmiştir. Başvuru nedenleri oransal olarak değerlendirildiğinde, en sık başvurunun kaygı ve stres nedeni ile olduğu, kaygı ve stresi takiben boşanma düşüncelerinin ikinci sıklıkta başvuru sebebi olduğu görülmektedir. Başvuru nedenlerinde de görüleceği üzere, evlilik yaşamındaki sorunlar ve boşanma düşünceleri insanlar için danışmanlık merkezine başvurmak için önemli nedenler arasında görünmektedir. Sosyolojik, psikolojik ve kültürel açıdan değerlendirildiğinde, boşanma olgusu önemli problemlerden biri haline gelmektedir. Amerika'da 1960'lı

¹³⁶Elizabeth Oddone Paolucci vd., "A Meta-analysis Of The Published Research On The Effects Of Child Sexual Abuse", *The Journal of Psychology*, 2001, 135(1), 17-36, s.20.

¹³⁷Amy J. Rauer vd., "Relationship Risks In Context: A Cumulative Risk Approach To Understanding Relationship Satisfaction", *Journal of Marriage and Family*, 2008, 70(5), 1122-1135, s. 1131.

¹³⁸Sarah E. Ullman, "Social Reactions To Child Sexual Abuse Disclosures: A Critical Review", *Journal of Child Sexual Abuse*, 2002, 12(1), 89-121, s. 117.

¹³⁹Cathy Spatz Widom vd., "A Prospective Investigation Of Physical Health Outcomes In Abused And Neglected Children: New Findings From a 30-Year Follow-up", *American Journal of Public Health*, 2012, 102(6), 1135-1144, s. 1140.

yıllardan itibaren yaygınlaşmaya başlayan boşanmalar, günümüzde Türkiye’de de yaygın hale gelmiştir.¹⁴⁰⁻¹⁴¹

Çalışmamızdan elde ettiğimiz bulgulara göre boşanma fikirleriyle başvuran kadınların, boşanma fikirleriyle başvuran erkeklere göre anlamlı şekilde cinsel istismar puan ortalaması yüksektir. Çocuklarda cinsiyetin fiziksel istismar açısından bir farklılık yaratmadığı; ancak ergenlik döneminde kadınların erkeklere göre daha fazla fiziksel istismara maruz kaldığı görülmüş¹⁴²; cinsel istismarın da kadınlarda erkeklere oranla daha fazla görüldüğü bildirilmiştir.¹⁴³⁻¹⁴⁴ Çocukluk çağında fiziksel, duygusal ya da cinsel istismara maruz kalmanın birçok psikolojik belirtiyeye neden olduğu, bu belirtilerin uzun dönem sürdüğü ve erişkinlikte çeşitli psikopatolojilere neden olabildiği görülmüştür. Cinsel istismara uğrayan bireylerde erişkinlikte ileri düzey depresyon görüldüğü; kişinin benlik saygısını korumakta zorluk yaşadığı bildirilmiştir.¹⁴⁵ Araştırmalar, çocukluk çağı cinsel istismarına uğrayan kadınların ileriki dönemde istismara karşı daha yatkın olabileceğini göstermiştir.¹⁴⁶ Yeniden travmatizasyon (retraumatization) olarak isimlendirilen bu yaşantılarda, yeniden istismarın istenmeyen cinsel aktiviteler, fiziksel istismar ve/veya psikolojik istismar şeklinde ortaya çıktığı görülmüştür. Çocuklukta cinsel istismar yaşayan bireylerin, tanıdıkları ya da tanımadıkları yetişkin kişilerce fiziksel gücün ve otoritenin kötüye kullanımı sonucunda cinsel istismara uğrama sıklıkları daha yüksek bulunmuştur. Cinsel istismar mağduru bireylerde alkol ve madde kötüye kullanımı da cinsel travmanın tekrarına yatkınlık oluşturan nedenler arasında gösterilmektedir.¹⁴⁷

Çalışmamızın sonuçları, boşanma nedeniyle danışmanlık merkezine başvuran kadınların, erkeklere oranla daha çok çocukluk çağı cinsel istismar yaşantısı bildirdiğini göstermiştir. Bir çalışmada boşanmak için mahkemeye başvuran kadınlar, kayıtlara geçmemekle birlikte cinsel yaşamlarının kötü olmasının boşanma düşüncelerini ortaya çıkaracak güçlü bir neden olduğunu bildirmişlerdir.¹⁴⁸ Yapılan

¹⁴⁰Joshua R. Goldstein, “The Leveling Of Divorce In The United States”, *Demography*, 1999, 36(3), 409-414, s. 410.

¹⁴¹Cihangir Doğan, “Türkiye’de Boşanma Sorununun Sosyolojik ve İstatistiki Açıdan Değerlendirilmesi”, *Sosyoloji Konferansları*, 1998, 25, 59-69.

¹⁴²Taner ve Gökler, a.g.e., s.84.

¹⁴³Cem Zeren vd., a.g.e., s. 539.

¹⁴⁴Mehmet Eskin vd., “Same-sex Sexual Orientation, Childhood Sexual Abuse, and Suicidal Behavior In University Students In Turkey”, *Archives of Sexual Behavior*, 2005, 34(2), 185-195, s. 192.

¹⁴⁵Taner ve Gökler, a.g.e., s. 84.

¹⁴⁶Terri L. Messman-Moore ve Patricia J. Long, “Child Sexual Abuse And Revictimization In The Form Of Adult Sexual Abuse, Adult Physical Abuse, And Adult Psychological Maltreatment”, *Journal of Interpersonal Violence*, 2000, 15(5), 489-502, s. 496.

¹⁴⁷Catherine C. Classen vd., “Sexual Revictimization: A Review Of The Empirical Literature”, *Trauma, Violence, & Abuse*, 2005, 6(2), 103-129, s. 123.

¹⁴⁸Abalı, a.g.e., s.96.

başka bir çalışmada, yaş faktörünün çalışmanın sonuçlarını etkileyebilecek bir faktör olabileceği düşünülerek, yaş etkisi analizler aracılığıyla ortadan kaldırıldığında dahi, evli kadınların hiç evlenmemiş kadınlara oranlara daha fazla cinsel istismar bildirdiği belirtilmiştir.¹⁴⁹

Çocukluk çağı cinsel istismarının yanında, çalışmamızın sonuçlarına göre, boşanmış bireylerin çocukluk döneminde maruz kaldığı travmalarından fiziksel istismar, fiziksel ihmal ve duygusal istismar boyutlarından da anlamlı şekilde yüksek puan aldıkları görülmüştür. Buna göre, çocukluk çağı travmalarına maruz kalan bireylerde boşanma girişimlerinin daha çok olduğu söylenebilir. Çocukluk çağı travmaları ile evlilik uyumu arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmada, 165 evli bireyden alınan bilgilerden elde edilen sonuçlara göre, çocukluk çağı travmalarının artması ile evlilik uyumu ters yönde ilişkilidir. Çocukluk çağı travmalarının evlilikteki uyumu olumsuz yönde etkileyebileceği söylenmektedir.¹⁵⁰

Evlilikte eşler arasında yaşanan iletişim sorunları, çatışmalar ve geçimsizliklerin bireylerin karakter yapılanmaları üzerinden de ele alınması gerekmektedir. Çocukluk çağı travmatik olaylarının kişinin kişilik gelişimindeki rolü bilinmektedir. Çocukluk çağında duygusal ve fiziksel yönden istismar edilen ve fiziksel açıdan ihmal edilen çocukların ileride boşanma oranlarının arttığı görülmüştür. Öte yandan, duygu düzenlemedeki zorlukların psikolojik sorunlara yatkınlıkta aracılık edebileceğini gösteren çalışmalar da bulunmaktadır. Alpay, Aydın ve Bellur (2017)'un çalışmasında, çocukluk çağı travmalarının duygu düzenlemede güçlükler neden olduğu bildirilmiştir. Çocukluk çağı travmalarının depresyon ve travma sonrası stres belirtileri ile de güçlü ilişki içinde olduğu bulunmuştur.¹⁵¹ Çocukluk çağı duygusal, fiziksel ve cinsel (özellikle kadınlar için) travmalarına maruz kalan bireylerin evlilik içindeki çatışmalarının, çocukluk çağı travmalarının da neden olabileceği uyumsal olmayan kişilik yapılanmalarından da kaynaklı olabileceği düşünülebilir. Karakter yapılanmaları birbirine uymayan çiftlerin sıklıkla çatışma yaşadıkları görülmektedir. Ancak boşanma gibi içinde birçok dinamik barındıran bir kavramın açıklanmasında çocukluk çağı travmatik yaşantılarının kısmi ve aracı bir rol oynayabileceğine vurgu yapmak gerekmektedir.

¹⁴⁹ Catalina M. Arata and Linda Lindman, "Marriage, Child Abuse, and Sexual Revictimization", *Journal of Interpersonal Violence*, 2002, 17(9), 953-971, s. 967.

¹⁵⁰ Fatih Bal ve Filiz Gülgör, "Evli Bireylerde Çocukluk Çağı Travmanın İncelenmesi", *Social Mentality and Research Thinkers Journal*, 2019, 5(16), 304-313, s. 309.

¹⁵¹ Emre Han Alpay vd., "Çocukluk Çağı Travmalarının Depresyon ve Travma Sonrası Stres Belirtileri İle İlişkisinde Duygu Düzenleme Güçlüklerinin Aracı Rolü", *Klinik Psikiyatri*, 2017, 20, 218-226, s.223.

Dililio ve arkadaşları (2009), 202 yeni evlenmiş çift ile 2 yıllık bir periyotta 3 kez görüşmüş; evliliklerindeki işlevsellikleri ölçmüş ve çocukluk istismar ve ihmal öyküleriyle birlikte değerlendirmişlerdir. Evlilikten alınan tatminin zaman içindeki düşüşü çocukluk çağı fiziksel ve psikolojik istismara ve çoğunlukla kocaların eşlerine olan ilgisizliğiyle ilişkilendirilmiştir. Güven ve eş şiddeti de evlilikteki sorunların önemli göstergelerinden sayılmıştır. Çocukluk çağı kötü muameleleri ile evlilik tatmininin düşüşünün en önemli sonuçları arasında azalan cinsel aktivite, saldırganlık gösteren davranışlar ve travma belirtileri gösterilmiştir.¹⁵² Araştırmanın sonucunda, evlilik yaşantısında sorunlar yaşayan insanların çocukluk çağındaki travmatik deneyimlerinin göz önünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir.

Nguyen, Karney ve Bradbury (2017) çocuklukta yaşanan istismar öyküsü ile ileride ortaya çıkabilecek evlilik sorunları arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışma yapmıştır. 414 yeni evlenen çift üzerinde yapılan çalışmada istismar öyküsü ile ilişkiden alınan tatmin arasındaki ilişki partnerlerin agresyonu, depresyonu, madde bağımlılığı, gözlemlenen iletişimi ve diğer riskli demografik özellikleri üzerinden incelenmiştir. Çocukluk çağında istismar öyküsü bulunan bireylerin depresyon ve madde kullanımına yatkın olduğu görülmüş; özellikle erkeklerin iletişim konusunda sorun yaşadıkları tespit edilmiştir. Çocukluk çağı istismar öyküsü bulunan bireylerin henüz yeni evli dahi olsalar evlilikten aldıkları tatmin düşük bulunmuştur. Çocukluk çağı istismar öyküsü bulunan kadınların evlilikten aldıkları tatminin zaman içerisinde azaldığı da gözlemlenmiştir.¹⁵³ Çocukluk çağı travmalarının uzun vadeli sonuçlar doğurabileceği görülmektedir. Bu uzun vadeli etkiler kişinin karakterine ve insanlararası ilişkilerine yansiyabilmektedir. Evlilik içi iletişim ve uyum süreçleri de kişilerin karakterlerinden bağımsız düşünülememektedir. Bu durumda, çocukluk çağı travmalarının evlilikte partnerler arasındaki uyum ve evlilik adaptasyonu konusunda olumsuz yönde aracı etkisi olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Her ne kadar çocukluk çağında maruz kalınan fiziksel, duygusal ve cinsel travmaların kişilik oluşumu ve kişiler arası iletişimi etkilediğini gösteren çalışmalar bulunsada, evlilikte partnerin sağlıklı bir sosyal destek sunması, çocukluk çağı travmalarının etkisini azaltabilirken; eşin iyi bir sosyal destek sağlayamaması çocukluk çağı travmalarının potansiyel etkisini artırabilmektedir. 193 yeni evli çiftle yapılan bir çalışmada, özellikle erkeklerin yaşadığı çocukluk çağı travmaları eşlerinin göstereceği olumlu sosyal destek ile etkisini yitirebilmekte iken; kadınların yaşadığı

¹⁵² David Dilillo vd., a.g.e., s. 687.

¹⁵³ Nguyen, a.g.e. s.90.

çocukluk çağı travmalarının etkisinin eşten alınan sosyal desteğe bağlı olmadığı bildirilmiştir.¹⁵⁴

Çalışmamızda eğitim düzeyi ile çocukluk çağı travması arasında bir ilişki bulunmamıştır. Çalışmamızın sonuçlarına paralel olarak, çalışmalar ailenin sosyoekonomik düzeyi ya da kişilerin eğitim düzeyi ile çocukluk çağı travmalarını arasında ilişki saptanamamış; her eğitim düzeyinden ailede çocukların travmaya benzer oranlarda maruz kaldığı bildirilmiştir.¹⁵⁵ Yine ülkemizde yapılan başka bir çalışmada, kişinin eğitim düzeyi ile çocukluk çağında istismara uğramış olması arasında ilişki gözlenemezken; ailenin eğitim durumunun düşük olması ile çocukluk çağı istismarı arasında ilişki bulunmuş, eğitim seviyesi düşük olan ailelerin çocuklarında istismar anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.¹⁵⁶ Başka bir çalışmada katılımcılar eğitim durumlarına göre çocukluk çağı travma öyküsüne göre ayrıştırılmış; lise ve üstü eğitim görenlerde travma geçmişi bildirme oranlarının daha düşük olduğu görülmüştür.¹⁵⁷ Şiddete maruz kalan çocukların okuma becerileri ve analitik becerilerinde düşüş olduğu, sınavlarda daha başarısız olduğu ve mezuniyet oranlarının daha düşük olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır.¹⁵⁸

Türkiye’de çocukluk çağı psikolojik ve fiziksel tavlalarının çeşitli yaş gruplarında sosyodemografik faktörlere göre incelendiği geniş kapsamlı bir çalışma yapılmış; İzmir, Denizli ve Zonguldak illerinden 7540 çocukla çalışılmıştır. Çalışma sonuçlarında, psikolojik ve fiziksel travma sıklığının yaşa bağlı olarak artış gösterdiği bulunmuştur.¹⁵⁹ Çalışmamızda çocukluk çağı travmaları türüne göre ayrıştırılmış; ancak travma sıklığı incelenmemiştir.

Dünya Sağlık Örgütü’nün 2012 yılına ait istatistikleri, kadınların %20’sinin, erkeklerin ise %5 ila 10’unun çocukken cinsel istismara maruz bırakıldığını göstermiştir (aktaran, Sofuoğlu ve ark., 2013). Gölge (2005)’nin çalışmasında aktarıldığı üzere, erkeklerin %60’ı yaşam boyu bir tavra maruz kaldığını bildirirken

¹⁵⁴ Sarah Evans vd., “Childhood Exposure To Family Violence And Adult Trauma Symptoms: The Importance Of Social Support From A Spouse”, *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 2014, 6(5), 527-537, s. 533.

¹⁵⁵ Selen Acehan vd., “Çocuk İstismarı Ve İhmalinin Değerlendirilmesi”, *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 2013, 22(4), 591-614, s. 610.

¹⁵⁶ Örsel vd., a.g.e., s.133.

¹⁵⁷ Ayça Gamzeli ve Süleyman Kahraman, “Yetişkinlerde Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Belirtilerinin Psikolojik Sağlamlığa Etkisi”, III. *Uluslararası Al-Farabi Sosyal Bilimler Kongresi*, Ankara, 2018, 882-892.

¹⁵⁸ Susan J. Ko vd., “Creating Trauma-informed Systems: Child Welfare, Education, First Responders, Health Care, Juvenile Justice”, *Professional Psychology: Research and Practice*, 2008, 39(4), 396-404, s. 401.

¹⁵⁹ Zeynep Sofuoğlu vd., “Türkiye’nin Üç İlinde Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimleri Epidemiyolojik Çalışması”, *Türk Pediatri Arşivi*, 2014, 49(1), 47-56, s.51.

kadınlarda bu oran %51 olarak açıklanmış; erkeklerde saldırı, tehdit edilme, tutsak edilme gibi olayları bildirme sıklığı fazlayken, kadınlarda çocukluk çağı fiziksel ihmal ve istismarı ile cinsel tacizi bildirme sıklıklarının daha fazla olduğu belirtilmiştir.¹⁶⁰ Kayı, Yavuz ve Arıcan (2000), ülkemizdeki kadın üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışmada, kadın öğrencilerin dokunsal, görsel ya da sözel cinsel şiddetten herhangi birine uğrama oranının %84 gibi yüksek bir oran olduğunu bulmuştur.¹⁶¹

Çalışmamızda evlenme yaşı ile çocukluk çağı travmaları arasında ilişki bulunmamış olsa da, çocukluk çağı cinsel travmalarının kişinin benliğine ve kişilerarası yakın ilişkilere olan bakış açısını etkilediği bilinmektedir. Çocuklukta cinsel travma öyküsü bulunan kadınların düşük benlik imajı, depresif özellikler ve net olmayan kişisel sınırlar gibi kişilik özelliklerine sahip olduğu; bu durumun ergenlik ve yetişkinlikte erken cinsel birliktelikler, riskli cinsel davranışlar ve kısa sürede birden çok partnerle bir arada olma gibi sonuçlar doğurduğu düşünülmektedir.¹⁶² Çocukluk çağı cinsel travma mağdurlarının, uzun süreli, tek partnerli ilişkiler ve evlilikten ziyade, kısa dönemli ve çok partnerli ilişkilere daha yatkın olduğu bulunmuştur.¹⁶³ Başka bir çalışmada, sosyoekonomik ve sosyokültürel düzeyi düşük ailelerde çocukluk çağı travma oranları ve erken yaşta, görücü usulüyle evlendirilme oranlarının yüksek olduğu görülmüş; erken yaşta evlenen kadınların aile içi şiddete maruz kalma oranlarının da yüksek olduğu bildirilmiştir.¹⁶⁴ Bu durum travmatik çocukluk yaşantılarına maruz kalan bireylerin aileleri aracılığıyla erken yaşta evlilik yapma ihtimalleri olduğunu; çocukluk travmatik yaşantıların evliliklerinde de tekrarlayıcı olma ihtimalinin arttığını göstermektedir.

¹⁶⁰ Zeynep Belma Gölge, "Cinsel Travma Sonrası Oluşan Ruhsal Sorunlar", *Nöropsikiyatri Arşivi*, 2005, 42(1-2-3-4), 19-28, s.24.

¹⁶¹ Zehra Kayı vd., "Kadın Üniversite Gençliği ve Mezunlarına Yönelik Cinsel Saldırı Mağdur Araştırması", *Adli Tıp Bülteni*, 2000, 5(3), 157-163, s.159.

¹⁶² Andrew J. Cherlin vd., "The Influence Of Physical And Sexual Abuse On Marriage And Cohabitation", *American Sociological Review*, 2004, 69(6), 768-789, s.785.

¹⁶³ Cherlin vd, a.g.e., s. 784.

¹⁶⁴ Nevin Hotun Şahin vd., "Childhood Trauma, Type Of Marriage And Self-esteem As Correlates Of Domestic Violence In Married Women In Turkey", *Journal of Family Violence*, 2010, 25(7), 661-668, s.665.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Çalışmamızdan elde ettiğimiz sonuçlara göre:

- Danışmanlık merkezine başvuru sebeplerinin oranlarına bakıldığında, kaygı ve stres sorunlarıyla başvurular (%18.9) ilk sırada; evlilik uyumunu ve doyumunu sorgulama ile ilgili düşünceler (%15.4) ikinci sırada; boşanma (%10.9) üçüncü sırada yer almaktadır.
- Eğitim düzeyi ve ilk evlenme yaşı ile çocukluk travmaları arasında ilişki bulunmamıştır.
- Kadın ve erkeklerin çocukluk çağı travmaları alt boyutlarından cinsel istismarda anlamlı derecede farklılaştığı görülmüş; kadınlar cinsel istismar alt boyutunda anlamlı derecede yüksek puan almıştır.
- Ana hipotezlerimizde olan, boşanmış bireyler ile bekar ve evli bireyler arasında çocukluk çağı travmaları açısından farklılaşma olduğu görülmüştür. Boşanmış bireyler ile diğer gruplar (bekâr ve evli gruplar) arasında çocukluk çağı travmaları alt boyutlarından duygusal istismar, duygusal ihmal ve cinsel istismarda farklılaşma görülmüş; boşanmış bireylerin diğerlerine göre bu alt boyutlarda daha yüksek puan aldığı saptanmıştır.
- Boşanma ya da boşanmaya ilişkin danışmanlık hizmeti almak isteyen bireylerin diğer konularla ilgili danışmanlık almak isteyen bireylere göre çocukluk çağı travmalarının farklılaştığı görülmüş; boşanmış kadınların cinsel istismarda yüksek puan aldığı belirlenmiştir.

Öneriler

- Çocukluk çağı travmalarının yaş ve eğitim düzeyi ile ilişkisi görülmemiştir. Klinik uygulamalarda her yaş ve eğitim düzeyinden bireyin çocukluk çağı travmaları gözetilmelidir.
- Çocukluk çağı travmaları cinsiyete göre farklılık göstermekte; kadınların çocukluk çağında daha çok cinsel istismar öyküsüne sahip olduğu görülmektedir. Boşanma düşünceleriyle başvuran ve boşanmış bireylerin duygusal ve fiziksel istismar ve ihmal düzeylerin yüksek olduğu görülmüştür; özellikle boşanan kadınlarda cinsel istismar öyküsü yüksek bulunmuştur. Bu durumda, boşanma ile ilgili klinik uygulamalarda, kadınların çocukluk çağı cinsel travmaları göz önünde bulundurulmalıdır.
- Çocukluk çağı travmaları ve boşanmanın ilişkisini değerlendiren daha geniş kapsamlı ve prospektif çalışmalara ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Amerikan Psikiyatri Birliği, DSM-V-TR Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı, (Ertuğrul Köroğlu), HYB Basım Yayın, Ankara, 2013.

ARIKAN Çiğdem, Yoksulluk Evlilikte Geçimsizlik ve Boşanma, 1. Baskı, Şafak Matbaacılık, Ankara, 1992.

AYTAÇ Ahmet Murat, Ailenin Serencamı/Türkiye’de Modern Aile Fikrinin Oluşması, Dipnot Yayınları, Ankara, 2007.

BAYRAKTAR Seda, Psikolojik Travma, Nobel Tıp Kitapevi, İstanbul, 2012.

BRIERE John N. ve SCOTT Catherine, Travma Terapisinin İlkeleri: Belirtiler, Değerlendirme ve Tedavi İçin Bir Kılavuz - DSM-5 İçin Güncellenmiş, Çev. Betül Dilan Genç, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2016.

BOHANNAN Paul, “The six stations of divorce”, In P. Bohannan, (ed.), Divorce and after, Doubleday, New York, 1970.

BROOKS Greg, HANNON Peter ve BIRD Viv, Family Literacy in England, In: Handbook of Family Literacy, Routledge, 2012.

BULUT Işıl, Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi, Kılıçaslan Matbaacılık, Ankara, 1993.

CLARKE-STEWART Alison and BRENTANO Cornelia, Divorce Causes and Consequences, Yale University Pres, New Haven, 2006

DOMINIAN Jack, Cinsel Psikolojik ve Toplumsal Açıdan Boşanma, Çev. Mehmet Harmancı, Koza Yayınları, İstanbul, 1974.

ERGÜN Mustafa, Eğitim ve Toplum Eğitim Sosyolojisine Giriş, İnönü Üniversitesi Yayınları, Malatya, 1987.

EŞSİZÖĞLU Altan, YENİLMEZ Çınar, GÜLEÇ Gülcan, YAZICIOĞLU Yahşi, Aile Yapısı ve İlişkileri, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir, 2012.

FALLER Kathleen C., Social Work with Abused and Neglected Children: A Manual of Interdisciplinary Practice, Free Pres, New York, 1981.

FISHER Helen E., Cinsel Aşkın Anatomisi, Çev. Meral Gaspıralı, Varlık Yayınları, İstanbul, 2004.

GOLDMAN Renitta L. ve GARGIULO Richard, Children at risk: An Interdisciplinary Approach to Child Abuse and Neglect, Austin, Texas, 1990.

GÜVENÇ Bozkurt, İnsan ve Kültür, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1996.

HAVILAND William A., PRINS Harald, WALRATH Dana, and MCBRIDE Bunny, Kültürel Antropoloji, Çev. Deniz Erguvan, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 2017.

HERMANN Judith, Travma ve İyileşme Şiddetin Sonuçları Ev içi İstismardan Siyasi Teröre, Çev. Tamer Tosun, 2.Baskı, Literatür Yayıncılık, İstanbul, 2011.

HORTAÇSU Nuran, İnsan ilişkileri, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1991.

KULAKSIZOĞLU Adnan, Ergenlik Psikolojisi, 6. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2004.

KESSLER Sheila, The American Way of Divorce: Prescriptions for Change, Chicago: Nelson-Hall, Chicago

LIANG Belle, WILLIAMS Linda M., and SIEGEL Jane A., Relational outcomes of childhood sexual trauma in female survivors: A longitudinal study. Journal of Interpersonal Violence, 2006.

ÖZGÜVEN İbrahim Ethem, Ailede İletişim ve Yaşam, PDREM Yayınları, Ankara, 2001.

ÖZGÜVEN İbrahim Ethem, Evlilik ve Aile Terapisi, Psikolojik Danışma Rehberlik Eğitim Merkezi Yayını, Ankara, 2010.

POLAT Oğuz, Çocuk ve Şiddet, Der Yayınları, İstanbul, 2001.

POLAT Oğuz, Klinik Adli Tıp, 8.Basım Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2012.

POLAT Oğuz, Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı-1, Baskı: 3, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

RUPPERT Franz, Travma, Bağlanma ve Aile Konstelasyonları-Ruhun Yaralarını Anlamak ve İyileştirmek, Çev. Fatma Zengin, İstanbul, Kaknüs Yayınları, 2014.

SAĞIROĞLU Mehmet Şerif, Neden Boşandılar?, Talent Yayınları, İstanbul, 2009.

TÜRKSOY Nuray, "Psikolojik Travma ve Tanım Sorunları", Tamer Aker ve M. Emin Önder, (ed.), Psikolojik Travma ve Sonuçları, 5US Yayıncılık, İstanbul, 2003.

ZARA Ayten, Kadınlar Erkekler ve Çocuklar İçin Boşanma Terapisi, İmge Kitabevi, Ankara, 2013

MAKALELER

ACEHAN Selen, BİLEN Ayşegül, AY Mehmet Oğuzhan, GÜLEN Müge, AVCI Akkan ve İÇME Ferhat, "Çocuk İstismarı Ve İhmalinin Değerlendirilmesi", Arşiv Kaynak Tarama Dergisi, 2013, 22(4), 591-614, s. 610.

AKOĞLU Özgül Aktaş ve KÜÇÜKKARAGÖZ Hadiye, Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrasında Karşılaşılan Güçlüklere İlişkin Bir Araştırma: İzmir İli Örneği”, Toplum ve Sosyal Hizmet, 2018, 29(1), 153-172.

ALPAY Emre Han, AYDIN Arzu ve BELLUR Zümrüt, “Çocukluk Çağı Travmalarının Depresyon ve Travma Sonrası Stres Belirtileri İle İlişkisinde Duygu Düzenleme Güçlüklerinin Aracı Rolü”, Klinik Psikiyatri, 2017, 20, 218-226, s.223.

AMATO Paul R. ve ROGERS Stacy J., “A longitudinal study of marital problems and subsequent divorce”, Journal of Marriage and the Family, 1997, 612-624.

American Academy of Pediatrics Committee on Child Abuse and Neglect, “Guidelines for the evaluation of sexual abuse of children”, Pediatrics, 1991, 87(2), 254-260.

ARAL Neriman ve GÜRSOY Figen, “Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal ve İstismarı”, Milli Eğitim Dergisi, 2001, 151.

ARATA Catalina M. and LINDMAN Linda, “Marriage, Child Abuse, and Sexual Revictimization”, Journal of Interpersonal Violence, 2002, 17(9), 953-971, s. 967.

BAGLEY Christopher ve RAMSAY Richard, “Sexual Abuse in Childhood: Psycho-social Outcomes and Implications for Social Work Practice”, J Soc Work Human Sex, 1986, 4, 33-47.

BAL Fatih ve GÜLGÖR Filiz, “Evlü Bireylerde Çocukluk Çağı Travmanın İncelenmesi”, Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, 2019, 5(16), 304-313, s. 309.

BEITCHMAN Joseph H., ZUCKER Kenneth J., HOOD Jane E., DACOSTA Granville A., AKMAN Donna, and CASSAVIA Erika, “A Review of The Long Term Effects of Child Sexual Abuse” Child Abuse & Neglect, 1992, 16, 101-118.

BEHL Leah E., CONYNGHAM Heather A., and MAY Patricia F., “Trends in Child Maltreatment Literatüre”, Child Abuse & Neglect, 2003, 27(2), 215-229.

BELSKY Jay, “Child Maltreatment: An Ecological Integration”, American Psychologist, 1980, 35, 320-335.

BERNSTEIN David P., FINK Laura, HANDELSMAN Leonard, FOOTE Jeffrey, LOVEJOY Meg, WENZEL Katherine, SAPARETO Elizabeth, and RUGGIERO Joseph, “Initial Reliability and Validity of a New Retrospective Measure of Child Abuse and Neglect”, The American Journal of Psychiatry, 1994, 1132-1136

BRIERE John ve ELLIOT Diana M., “Prevalence and psychological sequelae of self-reported childhood physical and sexual abuse in a general population sample of men and women”, Child Abuse & Neglect, 2003, 27(10), 1205-1222.

BRIERE John ve RUNTZ Marsha, "Differential Adult Symptomatology Associated with Three Types of Child Abuse Histories, Child Abuse & Neglect, 1990, 14, 357-364.

BRUFFAERTS Ronny, DEMYTTENAERE Koen, BORGES Guilherme, HARO Joseph M., CHIU Wai T., HWANG Irving, and KARAM Elie G., "Childhood Adversities As Risk Factors For Onset and Persistence of Suicidal Behaviour", Br J Psychiatry, 2010, 197, 20-27.

CHERLIN Andrew J., BURTON Linda M., HURT Tera R., and PURVIN Diane M., "The Influence Of Physical And Sexual Abuse On Marriage And Cohabitation", American Sociological Review, 2004, 69(6), 768-789, s.785.

CLASSEN Catherine C., PALESH Oxana Gronska, and AGGARWAL Rashi, "Sexual Revictimization: A Review Of The Empirical Literature", Trauma, Violence, & Abuse, 2005, 6(2), 103-129, s. 123.

DEREBOY Çiğdem, DEMİRKAPI Esra Şahin, ŞAKİROĞLU Mehmet ve ÖZTÜRK Cennet Şafak, "Çocukluk çağı travmalarının, kimlik gelişimi, duygu düzenleme gücü ve psikopatoloji ile ilişkisi", Turk Psikiyatri Dergisi, 2018, 29(4).

DILILLO David, PEUGH James, WALSH Kate, PANUZIO Jillian, TRASK Emily, and EVANS Sarah, "Child maltreatment history among newlywed couples: A longitudinal study of marital outcomes and mediating pathways", Journal of Consulting and Clinical Psychology, 2009, 77(4), 680-692.

DOĞAN Cihangir, "Türkiye'de Boşanma Sorununun Sosyolojik ve İstatistikî Açısından Değerlendirilmesi", Sosyoloji Konferansları, 1998, 25, 59-69.

DUBOWITZ Howard, GIARDINO Angelo, and GUSTAVSON Edward, "Child Neglect: Guidance for Pediatricians", Pediatrics in Review, 2000, 21(4), 111-116.

EPİK Meryem Tekin, ÇİÇEK Özal, ALTAY Selin, "Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Tarihsel Süreçte Ailenin Değişen/Değişmeyen Rollerini", Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 2017, 17(38), 35-58.

ESKİN Mehmet, KAYNAK-DEMİR Hadiye ve DEMİR Sinem, "Same-sex Sexual Orientation, Childhood Sexual Abuse, and Suicidal Behavior In University Students In Turkey", Archives of Sexual Behavior, 2005, 34(2), 185-195, s. 192.

EVANS Sarah, STEEL Anne L., WATKINS Laura E., DILLILLO David, "Childhood Exposure To Family Violence And Adult Trauma Symptoms: The Importance Of Social Support From A Spouse", Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy, 2014, 6(5), 527-537, s. 533.

ETAIN Bruno, MATHIEU Flavie, HENRY Chantal, RAUST Aurelie, ROY Isabelle, GERMAIN Anne, LEBOYER Marion ve BELLIVIER Frank, "Preferential

Association Between Childhood Emotional Abuse and Bipolar Disorder”, Journal of Traumatic Stress, 2010, 23(3), 376-383.

FAMULARO Richard, KINSCHERFF Robert, and FENTON Terence, “Psychiatric Diagnoses of Maltreated Children: Preliminary Findings”, J Am Acad Child Psychiatry, 1992, 31, 863-867.

FERGUSON David M., HORWOOD John, and LYNSKEY Michael T., “Childhood Sexual Abuse, Adolescent Sexual Behaviors and Sexual Revictimization”, Child Abuse & Neglect, 1997, 21, 789-803.

GIARDINO Angelo P., HANSON Nancy, HILL Karen Seaver, and LEVENTHAL John M., “Child Abuse Pediatrics: New Specialty, Renewed Mission”, Pediatrics, 2011, 128(1), 156-159.

GLENN Norval D., “Quantitative Research on Marital Quality in the 1980s: A Critical Review”, Journal of Marriage and the Family, 1990, 52(4), 818-831.

GOLDSTEIN Joshua R., “The Leveling Of Divorce In The United States”, Demography, 1999, 36(3), 409-414, s. 410.

GÖLGE Zeynep Belma, “Cinsel Travma Sonrası Oluşan Ruhsal Sorunlar”, Nöropsikiyatri Arşivi, 2005, 42(1-2-3-4), 19-28, s.24.

HALLER Deborah L. ve MILES Donna R., “Personality Disturbances in Drug-Dependent Women: Relationship to Childhood Abuse”, The American Journal of Drug and Alcohol Abuse, 2004, 30(2), 269-286.

HEUVELINE Patrick ve TIMBERLAKE Jeffrey M., “The Role Of Cohabitation In Family Formation: The United States in comparative perspective”, Journal of Marriage and Family, 2004, 66(5).

JONES Peter, RODGERS Bryan, MURRAY Robin, and MARMOT Michael, “Child Developmental Risk Factors for Adult Schizophrenia in the British 1946 Birth Cohort”, Lancet, 1994, 344, 1398-1402.

KAPLAN Sandra J., PELCOVITZ David ve LABRUNA Victor, “Child and Adolescent Abuse and Neglect Research: A Review of the Past 10 Years. Part I: Physical and Emotional Abuse and Neglect”, Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 1999, 38(10), 1214-1222.

KAYI Zehra, YAVUZ Mehmet Fatih ve ARICAN Nadir, “Kadın Üniversite Gençliği ve Mezunlarına Yönelik Cinsel Saldırı Mağdur Araştırması”, Adli Tıp Bülteni, 2000, 5(3), 157-163, s.159.

KEMPE C. Henry, "Sexual Abuse, Another Hidden Pediatric Problem: The 1977 C. Anderson Aldrich Lecture", *Pediatrics*, 1978, 62, 382-389.

KENDALL-TACKETT Kathleen, "The Health Effects of Childhood Abuse: Four Pathways by which Abuse Can Influence Health", *Child Abuse and Neglect*, 2002, 6(7), 715-730.

KO Susan J., FORD Julian D., KASSAM-ADAMS Nancy, BERKOWITZ Steven J., WILSON Charles, and WONG Marleen, "Creating Trauma-informed Systems: Child Welfare, Education, First Responders, Health Care, Juvenile Justice", *Professional Psychology: Research and Practice*, 2008, 39(4), 396-404, s. 401.

KIŞLAK Şennur Tutarel ve ÇABUKÇA Fazlı, "Empati ve Demografik Değişkenlerin Evlilik Uyumu ile İlişkisi", *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 2002, 2(5), 35-41.

LEVINGER George, "A Social Psychological Perspective on Marital Dissolution", *Journal of Social Issues*, 1976, 32(1), 21-47.

MESSMAN-MOORE Terri L. ve BROWN Amy L., "Child Maltreatment and Perceived Family Environment As Risk Factors For Adult Rape: Is Child Sexual Abuse The Most Salient Experience?" *Child Abuse & Neglect*, 2004, 28, 1019-1034.

MESSMAN-MOORE Terri L. and LONG Patricia J., "Child Sexual Abuse And Revictimization In The Form Of Adult Sexual Abuse, Adult Physical Abuse, And Adult Psychological Maltreatment", *Journal of Interpersonal Violence*, 2000, 15(5), 489-502, s. 496.

MCKENRY Patrick C., CLARK Kathleen A., and STONE Glenn, "Evaluation of a Parent Education Program for Divorcing Parents", *Family Relations*, 1999, 48(2), 129-137

MULLEN Paul. E., MARTIN Judith L., ANDERSON Jessie C., ROMANS Sarah, and HERBISON Graham Petaer, "The Long-Term Impact Of The Physical, Emotional, and Sexual Abuse Of Children: A Community Study", *Child Abuse & Neglect*, 1996, 20(1), 7-21.

NGUYEN Teresa P., KARNEY Benjamin R. ve BRADBURY Thomas N., "Childhood abuse and later marital outcomes: Do partner characteristics moderate the association?", *Journal of Family Psychology*, 2017, 31(1), 82-92.

ÖRSEL Sibel, KARADAĞ Hasan, KAHİLOĞULLARI Akfer Karaoğlan ve AKTAŞ Emel Akgün, "Psikiyatri Hastalarında Çocukluk Çağı Travmalarının Sıklığı ve Psikopatoloji ile İlişkisi", *Anadolu Psikiyatri Dergisi* . 2011, 12(2), 130-136.

PAOLLUCCI Elizabeth Oddone, GENUIS Mark L., and VIOLATO Claudio, "A Meta-analysis Of The Published Research On The Effects Of Child Sexual Abuse", *The Journal of Psychology*, 2001, 135(1), 17-36, s.20.

RAUER Amy J., KARNEY Benjamin R., GARVAN Cynthia W., and HOU Wei, "Relationship Risks In Context: A Cumulative Risk Approach To Understanding Relationship Satisfaction", *Journal of Marriage and Family*, 2008, 70(5), 1122-1135, s. 1131.

READ John, "Child Abuse and Psychosis: A Literature Review and Implications for Professional Practice", *Professional Psychology: Research and Practice*, 1997, 28, 448-456.

REIKER Patricia Perri ve CARMEN Elaine, "The Victim to Patient Process: The Disconfirmation and Transformation of Abuse", *American Journal of Orthopsychiatry*, 1986, 56, 360-370.

RORTY Marcia, YAJER Joel, and ROSSOTTO Elizabeth, "Childhood Sexual, Physical and Psychological Abuse in Bulimia Nervosa", *American Journal of Psychiatry*, 1994, 151, 1122-1126.

SCHMITT Barton D. ve MAURO Robert D., "Nonorganic failure to thrive: An outpatient approach", *Child Abuse & Neglect*, 1989, 13(2), 235-248.

SEMİZ Ümit B., BAŞOĞLU Cengiz, EBRİNÇ Servet, ERGÜN B. Murat, NOYAN C. Onur ve ÇETİN Mesut, "Sınır Kişilik Bozukluğu Hastalarında Vücut Dismorfik Bozukluğu, Travma ve Disosiyasyon: Bir Önçalışma", *Klinik Psikofarmakoloji Bulteni*, 2005, 15(2), 65-70.

SOFUOĞLU Zeynep, ORAL Resmiye, AYDIN Fulya, CANKARDEŞ Sinem, KANDEMİRCİ Birsu, KOÇ Feyza, HALICIOĞLU Oya ve AKŞİT Sadık, "Türkiye'nin Üç İlinde Olumsuz Çocukluk Çağı Deneyimleri Epidemiyolojik Çalışması", *Türk Pediatri Arşivi*, 2014, 49(1), 47-56, s.51.

SHERKAT Darren E., "Religion, politics, and support for same-sex marriage in the United States", 1988-2008, *Social Science Research*, 2011, 40(1).

SPAINER Graham B., "The Measurement of Marital Quality", *Journal of Sex & Marital Therapy*, 1979, 5(3), 288-300.

SPITZER Carsten, BARNOW Sven, GAU Kay, FREYBERGER Harald J. ve GRABE Hans Joergen, "Childhood Maltreatment in Patients with Somatization Disorder", *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 2008, 42, 335-341.

SPRECHER Susan, "Social exchange theories and sexuality", *Journal of Sex Research*, 1998, 35(1), 32-43.

ŞAHİN Nevin Hotun, TİMUR Sermin, ERGİN Ayla Berkiten, TAŞPINAR Ayten, BALKAYA Nevin Akdolun ve ÇUBUKÇU Sevde, "Childhood Trauma, Type Of Marriage And Self-esteem As Correlates Of Domestic Violence In Married Women In Turkey", Journal of Family Violence, 2010, 25(7), 661-668, s.665.

ŞAR Vedat, ÖZTÜRK Erdinç, İKİKARDEŞ Eda, "Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeğinin Türkçe Uyarlamasının Geçerlilik ve Güvenilirliği", Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi, 2012, 32(4), 1054-1063.

TANER Yasemen ve GÖKLER Bahar, "Çocuk İstismarı ve İhmali: Psikiyatrik Yönleri", Hacettepe Tıp Dergisi, 2004, Cilt: 35, 82-86.

TOKER Timur, TIRYAKI Ahmet, ÖZÇÜRÜMEZ Gamze ve İSKENDER Baykal, "Madde Kullananlarda Çocukluk Örselenme Yaşantılarının, Madde Kullanma Eğilimi, Benlik Saygısı ve Başa Çıkma Tutumları ile İlişkisi", Türk Psikiyatri Dergisi, 2011;22(2), 83-92.

TRICKETT Penelope K., MENNEN Ferol E., and SANG Jina, "Emotional abuse in a sample of multiply maltreated, urban young adolescents: Issues of definition and identification", Child Abuse and Neglect, 2009, 33(1), 27-35.

TYLER Kimberly A., "Social and Emotional Outcomes of Childhood Sexual Abuse: A Review of Recent Research", Aggression and Violent Behavior, 2002, 7(6), 567-589.

ULLMAN Sarah E., "Social Reactions To Child Sexual Abuse Disclosures: A Critical Review", Journal of Child Sexual Abuse, 2002, 12(1), 89-121, s. 117.

ÜNAL Fatma, "Ailede Çocuk İstismarı ve İhmali", TSA dergisi, 1, 9-18.

WEKERLE Christine, LEUNG Eman, WALL Anne-Marie, MACMILLAN Harriet, BOYLE Michael, TROCME Nico, and WAETCHER Randall, "The contribution of childhood emotional abuse to teen dating violence among child protective services-involved youth", Child Abuse & Neglect, 2009, 33, 45-58.

WIDOM Cathy Spatz, "A prospective investigation of physical health outcomes in abused and neglected children: New findings from a 30-year follow-up", American Journal of Public Health, 2012, 102(6), 1135-1144.

WIDOM Cathy Spatz, CZAJA Sally J., BENTLEY Tyrone, and JOHNSON Ark S., "A Prospective Investigation Of Physical Health Outcomes In Abused And Neglected Children: New Findings From a 30-Year Follow-up", American Journal of Public Health, 2012, 102(6), 1135-1144, s. 1140.

WHISMAN Mark A., UEBELACKER Lisa A. and BRUCE Martha L., "Longitudinal Association Between Marital Dissatisfaction and Alcohol Use Disorders In a Community Sample", Journal of Family Psychology, 2006, 20(1), 164-167.

WISEMAN Reva S., "Crisis theory and the process of divorce", Social Casework, 1975, 56(4), 205-212.

YENİLMEZ Dicle OYMAK, ATAGÜN Murat İlhan, KELEŞ ALTUN İlkay, TUNÇ Serhat, UZGEL Mine, ALTINBAŞ Kürşat, CESUR Gizem, ORAL Esat Timuçin, Bipolar Bozukluk ve Yineleyici Depresif Bozuklukta Çocukluk Çağı Travmaları ve Duygu Düzenleme Güçlükleri ile Bilişsel Süreçler Arasındaki İlişki", Türk Psikiyatri Dergisi, 2019, 30(X), s. 6.

YILMAZ Gonca, İŞİTEN Nüket, ERTAN Ülker ve ÖNER Ayşe, "Bir Çocuk İstismarı Vakası", Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 2003, 46, 295–298.

ZEREN Cem, YENGİL Erhan, ÇELİKEL Adnan, ARIK Ayşegül ve ARSLAN Mustafa, "Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı İstismarı Sıklığı", Dicle Tıp Dergisi, 2012, 39 (4), 536-541.

TEZLER

ABALI Serpil Abalı, Boşanmak İçin Başvuran Kadınların Evlilikteki Cinsel Yaşamlarını Boşanma Nedeni Olarak Görme Durumları, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2006, s. 24 (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

AZİZOĞLU Semra Binici, Psikolojik Yardım için Başvuruda Bulunan ve Bulunmayan Evli Çiftlerin Evlilik İlişkilerini Değerlendirmelerinin Karşılaştırılması, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara, 2000, s. 33 (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**).

DOĞAN Halime, Evli Bireylerin Sosyotropik – Otonomik Kişilik Özellikleriyle Evliliklerinde Çatışma Yaşama Durumları Arasındaki İlişki, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 2010, s. 28, (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

ÖZTÜRK Özge, Genel Boşanma Sebepleri, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010, s. 30 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

ŞAHİNER Volkan, Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantılarının Ve Yaşam Olaylarının AlopesiAreata İle İlişkisi, Ankara: Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi, 2010, (**Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi**).

TOPÇUOĞLU Serpil, Çekirdek ve Geniş Ailelerde Aile Fonksiyonlarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 2016, s. 33. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

YILMAZ-IRMAK Türkan, “Çocuk İstismarı ve İhmalinin Yaygınlığı ve Dayanıklılıkla İlişkili Faktörler”, Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Ege Üniversitesi, İzmir, 2008, s.53 **(Yayımlanmamış Doktora Tezi)**.

RAPORLAR

Boğaziçi Üniversitesi ve Hümanist Büro ve Frekans Araştırma, Türkiye’de 0-8 Yaş Arasındaki Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet, Bernard van Leer Vakfı Yayını, İstanbul, 2014.

CÖMERTPAY Ece ve KIRAN Binnaz, “Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Mesleki Doyum Ölçeği Gözden Geçirme Çalışması”, 3. Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Kongresi, Bildiriler, 18-21 Nisan 2019, Muğla, 2019, 157-171.

GAMZELİ Ayça ve KAHRAMAN Süleyman, “Yetişkinlerde Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Belirtilerinin Psikolojik Sağlamlığa Etkisi”, III. Uluslararası Al-Farabi Sosyal Bilimler Kongresi, Ankara, 2018, 882-892.

Genç Hayat Vakfı, Çocukların Ev içinde Yaşadıkları Şiddet Araştırması, Genç Hayat Yayınları, İstanbul, 2012.

T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Resmi İnternet Sayfası, “Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2011”, <https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/indirilebilir-yayinlar/65-aile-yapisi-arastirmasi-2011.pdf> (Erişim tarihi: 23.03.2019).

T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Türkiye Boşanma Nedenleri Araştırması, Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2008

United Nations International Children's Emergency Fund, Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Rapor, Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yayınları, Ankara, 2010.

İNTERNET KAYNAKLARI

Dünya Sağlık Örgütü İnternet Sayfası, “Adverse Childhood Experiences Survey Among University Students in Turkey”, http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0005/270689/Adverse-childhood-experiences-survey-among-university-students-in-Turkey-study-report-2013_Eng.pdf?ua=1 (Erişim tarihi: 31.05.2018).

Dünya Sağlık Örgütü İnternet Sayfası, “Child Maltreatment Infographic”,
https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/child/Child_maltreatment_infographic_EN.pdf, (Erişim tarihi: 25.02.2019).

Dünya Sağlık Örgütü İnternet Sayfası, “Çocuklara Kötü Muamelenin Önlenmesi: Bu Konuda Harekete Geçilmesine ve Kanıt Topalmasına Yönelik bir Klavuz”,
https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43499/9241594365_tur.pdf?sequence=21&isAllowed=y (Erişim tarihi: 01.03.2019).

Dünya Sağlık Örgütü İnternet Sayfası, “Preventing child maltreatment: a guide to taking action and generating evidence”
https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43499/9241594365_tur.pdf?sequence=21&isAllowed=y (Erişim tarihi: 26.02.2019).

The Causes and Context of Sexual Abuse of Minors by Catholic Priests in the United States 1950-2010, John Jay College Research Team, Washington, 2011, s. 18. <http://www.usccb.org/issues-and-action/child-and-youth-protection/upload/The-Causes-and-Context-of-Sexual-Abuse-of-Minors-by-Catholic-Priests-in-the-United-States-1950-2010.pdf> (Erişim tarihi: 08.04.2019).

Türkiye İstatistik Kurumu İnternet Sayfası, Evlenme ve Boşanma İstatistikleri 2017, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27593>, (Erişim tarihi: 01.06.2018)

U.S. Department of Health & Human Services Administration for Children and Families Administration on Children, Youth and Families Children’s Bureau İnternet Sayfası, “Child Maltreatment 2015”,
<https://www.acf.hhs.gov/cb/resource/child-maltreatment-2015> , (Erişim tarihi: 24.02.2019).

RESMİ YAYINLAR

Resmi Gazete, Sayı 339, 17 Şubat 1926

EKLER

EK-A BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Sizi, **İstanbul Gelişim Üniversitesi Etik Kurulu**'ndan 22/ 11/ 2018 tarih 2018-20 sayılı ile izin alınan* ve Esra AKYÜZ tarafından yürütülen "Çocukluk çağı travmaları ve boşanma ilişkisi: Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi Kadın Danışma Merkezlerine başvuran bireyler örneği" başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan çıkma hakkına sahipsiniz. Bu çalışmaya katılmanız için sizden herhangi bir ücret istenmeyecektir. Çalışmaya katıldığınız için size bir ödeme yapılmayacaktır. Çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır.

*İstanbul Gelişim Üniversitesi Etik Kurulundan izini alındıktan sonra doldurularak kullanılacaktır.

Araştırmanın Amacı	Çocukluk çağı travmaları ve boşanma ilişkisi: Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi Kadın Danışma Merkezlerine başvuran bireyler örneği.
Araştırmanın Yöntemi	İlişkisel Tarama Modeli
Araştırmanın Öngörülen Süresi (Başlama ve Bitiş Tarihi)	11.02.2019-11.09.2019
Araştırmaya Katılması Beklenen Katılımcı/Gönüllü Sayısı	300
Araştırmanın Yapılacağı Yerler	Çerkezköy, Çorlu, Süleymanpaşa
Görüntü ve/veya ses kaydı alınacak mı?	Evet ☐ Hayır ☐

Tablo katılımcıların anlayabileceği biçimde, akademik dil kullanılmadan yazılacaktır.

KATILIMCI BEYANI

Yukarıda amacı ve içeriği belirtilen bu araştırma ile ilgili bilgiler tarafıma aktarıldı. Bu bilgilerden sonra araştırmaya katılımcı olarak davet edildim. Bu çalışmaya katılmayı kabul ettiğim takdirde gerek araştırma yürütülürken gerekse yayımlandığında kimliğimin gizli tutulacağı konusunda güvence aldım. Bana ait verilerin kullanımına izin veriyorum. Araştırma sonuçlarının eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanımı sırasında kişisel bilgilerimin dikkatle korunacağı konusunda bana yeterli güven verildi. Araştırmanın yürütülmesi sırasında herhangi bir sebep göstermeden çekilebilirim. Araştırma için yapılacak harcamalarla ilgili herhangi bir parasal sorumluluk altına girmiyorum. Bana herhangi bir ödeme yapılamayacaktır. Araştırma ile ilgili bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Bu çalışmaya hiçbir baskı altında kalmadan kendi bireysel onayım ile katılıyorum. İmzalı bu form kağıdının bir kopyası bana verilecektir.

Araştırma yürütücüsü (Tez çalışmalarında Danışman tarafından imzalanacaktır.)

Adı ve Soyadı	Esra AKYÜZ	Tarih ve İmza
Adres ve telefonu	0533 434 35 68	

Katılımcı

Adı ve Soyadı		Tarih ve İmza
Adres ve telefonu		

Velayet veya Vesayet Altındaki Katılımcılar için Veli/Vasi

Adı ve Soyadı		Tarih ve İmza
Adres ve telefonu		

EK-B DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1. Yaşınız: _____

2. Cinsiyetiniz:

_____ Kadın

_____ Erkek

3. Eğitim Durumunuz:

_____ Okur yazar

_____ İlkokul mezunu

_____ Ortaokul mezunu

_____ Lise mezunu

_____ Yüksekokul, Üniversite ve üstü

4. Evinize bir ayda giren toplam para ne kadardır? _____

5. Medeniz durumunuz:

_____ Bekar

_____ Evli

_____ Boşanmış/Boşanma Sürecinde

_____ Dul

Aşağıdaki soruları evli veya boşanmış veya boşanma sürecinde iseniz cevaplayınız.

6. Evlilik biçiminiz:

_____ Görücü usulü

_____ Tanışarak/Flört ederek

7. Evlendiğinizde yaşınız: _____

8. Evlendiğinizde eşinizin yaşı: _____

9. . Çocuk sayısı : _____

10. Daha önce başka evlilikleriniz oldu mu?

_____ Evet

_____ Hayır

11. Toplam kaç kere evlilik yaptınız? _____

Aşağıdaki soruları boşanmış ya da boşanma sürecinde iseniz cevaplayınız.

12. Kaç yıl evli kaldınız? _____

13. Boşandığınızda yaşınız: _____

14. Danışma merkezimizden destek almak istediğiniz konuyu seçiniz.

_____ Öfke Kontrolü

_____ Boşanma

_____ Yaşlı, engelli ve çocuklara sağlanan yardımlar

_____ Aile içi şiddet

_____ Kaygı ve stres

_____ Adli yönlendirme

_____ Çocuk ve ergenler ile ilgili problemler

_____ Ekonomik problemler

_____ Evlilik uyumunu sorgulama

_____ Eşler arası çatışma

_____ Evlilik doyumunu sorgulama

_____ Boşanma Düşünceleri

EK-C ÇOCUKLUK ÇAĞI TRAVMALARI ÖLÇEĞİ

Bu sorular çocukluğunuzda ve ilk gençliğinizde (20 yaşından önce) başınıza gelmiş olabilecek bazı olaylar hakkındadır. Her bir soru için sizin durumunuza uyan rakamı daire içerisine alarak işaretleyiniz. Sorulardan bazıları özel yaşamınızla ilgilidir; lütfen elinizden geldiğince gerçeğe uygun yanıt veriniz. Yanıtlarınız gizli tutulacaktır.

Çocukluğumda ya da ilk gençliğimde...

1. Evde yeterli yemek olmadığında aç kalırdım

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

2. Benim bakımımı ve güvenliğimi üstlenen birinin olduğunu biliyordum.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

3. Ailedekiler bana “salak”, “beceriksiz” ya da “tipsiz” gibi sıfatlarla seslenirlerdi.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

4. Anne ve babam ailelerine bakamayacak kadar sıklıkla sarhoş olur ya da uyuşturucu alırlardı.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

5. Ailemde önemli ve özel biri olduğum duygusunu hissetmeme yardımcı olan biri vardı.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

6. Yırtık, sökülük ya da kirli giysiler içersinde dolaşmak zorunda kalırdım.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

7. Sevildiğimi hissediyordum.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

8. Anne ve babamın benim doğmuş olmamı istemediklerini düşünüyordum.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

9. Ailemden birisi bana öyle kötü vurmuştu ki doktora ya da hastaneye gitmem gerekmişti.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

10. Ailemde başka türlü olmasını istediğim bir şey yoktu.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

11. Ailemdelikiler bana o kadar şiddetle vuruyorlardı ki vücudumda morartı ya da sıyrıklar oluyordu.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

12. Kayış, sopa, kordon ya da başka sert bir cisimle vurularak cezalandırılıyordum.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

13. Ailemdelikiler birbirlerine ilgi gösterirlerdi.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

14. Ailemdelikiler bana kırıcı ya da saldırganca sözler söylerlerdi.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

15. Vücutça kötüye kullanılmış olduğuma (dövülme, itilip kakılma vb.) inanıyorum.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

16. Çocukluğum mükemmeldi.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

17. Bana o kadar kötü vuruluyor ya da dövülüyordum ki öğretmen, komşu ya da bir doktorun bunu farkettiği oluyordu.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

18. Ailemde birisi benden nefret ederdi.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

19. Ailemdelikiler kendilerini birbirlerine yakın hissedilerdi.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

20. Birisi bana cinsel amaçla dokundu ya da kendisine dokunmamı istedi.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

21. Kendisi ile cinsel temas kurmadığım takdirde beni yaralamakla ya da benim hakkımda yalanlar söylemekle tehdit eden birisi vardı.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

22. Benim ailem dünyanın en iyisiydi.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

23. Birisi beni cinsel şeyler yapmaya ya da cinsel şeylere bakmaya zorladı.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

24. Birisi bana cinsel tacizde bulundu.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

25. Duygusal bakımdan kötüye kullanılmış olduğuma (hakaret, aşağılama vb.) inanıyorum.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

26. İhtiyacım olduğunda beni doktora götürecek birisi vardı.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

27. Cinsel bakımdan kötüye kullanılmış olduğuma inanıyorum.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

28. Ailem benim için bir güç ve destek kaynağı idi.

1.Hiçbir Zaman 2.Nadiren 3.Kimi Zaman 4.Sık Olarak 5.Çok Sık

ÖZGEÇMİŞ

Esra AKYÜZ
TEKİRDAĞ/ TÜRKİYE
Tlf: 0533 375 35 68
e-mail: akyuzesra@yandex.com

KİŞİSEL BİLGİLER

UYRUĞU : T.C
DOĞUM YERİ : TEKİRDAĞ
İKAMET : TEKİRDAĞ

EĞİTİM DURUMU

2017/2019 : İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ, KLİNİK
PSİKOLOJİ, YÜKSEK LİSANS
2010/2015 : YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ, PSİKOLOJİ, LİSANS
(%100 YÖK BURS LU)
2003/2007 : TEKİRDAĞ ANADOLU ÖĞRETMEN LİSESİ

STAJLAR

2018- BAKIRKÖY MAZHAR ORMAN RSH (KLİNİK STAJ), İSTANBUL
2013- TEKİRDAĞ DEVLET HASTANESİ PSİKİYATRİ SERVİSİ (STAJ), TEKİRDAĞ

İŞ DENEYİMİ

2016-DEVAM EDİYOR: TEKİRDAĞ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÇORLU KADIN
DANIŞMA MERKEZİ
2015-2016: KUMBAĞ ÖZEL BAKIM MERKEZİ

